

Torsdagen den 25 februari

Kl. 14.00

§ 1 Justerades protokollet för den 17 innevarande månad.

§ 2 Ang. anordnandet av jubileer med anlitande av statliga medel

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels fru *Erikssons* i Stockholm (s) i kammarens protokoll för den 16 februari intagna fråga, nr 68, till herr utbildningsministern, dels och herr *Brundins* (m) i kammarens protokoll för den 18 februari intagna fråga, nr 71, och anförde:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm har frågat chefen för utbildningsdepartementet om han finner det lämpligt att det med anlitande av statliga medel anordnas jubileer av den typ som nyligen förekommit vid socialhögskolan i Stockholm. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Herr Brundin har frågat mig vilka åtgärder jag har möjligheter att vidtaga i syfte att förhindra ett upprepande av så generande tilldragelser, som de som ägde rum vid firandet av socialhögskolans i Stockholm femtioårsjubileum.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Läroanstalter inom departementets område kan, efter ansökan, erhålla bidrag till kostnader i samband med jubileer. Ansökningarna prövas närmast i fråga om bidragets storlek. Någon prövning av programmets innehåll görs däremot i princip inte. Det bör i framtiden liksom hittills ankomma på de närmast ansvariga att besluta om utformningen av jubileumsprogrammen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret på den enkla frågan.

Det ingår ju i god uppfostran att kunna behärska sig, och jag tyder det som ett utslag härav när svaret är så knapphändigt. Själv har jag ingen god uppfostran, och de flesta skattebetalare i det här landet har heller inte så god uppfostran att de kan förkväva moralisk indignation, sunt förnuft och annat som faktiskt har kränkts av det som hände vid det jubileum som jag åsyftade med min enkla fråga.

När man firar ett jubileum brukar man i allmänhet erinra om det arbete som har utförts inom en institution eller för en rörelse. Man brukar också skissera en målsättning för framtiden. Om det var en skisserad målsättning som framkom vid det festligaste tillfället vid detta tredagarsjubileum är det ganska upprörande.

Det förvånar mig verkligen att statsrådet inte fick ett litet utbrott på grund av vad som där hände utan även i fortsättningen är beredd att låta

Torsdagen den
25 februari 1971

Ang. anordnandet av jubileer med anlitande av statliga medel

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. anordnan-
det av jubileer
med anlitande
av statliga medel*

detta passera utan någon reaktion. Där förekom nämligen att en man, som väl ändå inte var helt obekant när man tog hit honom, rekommenderade dessa elever, som skall lära sig att ta hand om de svagaste i samhället, alltså människor som har fullt av problem och behöver stöd, att leva i grupper – han gör det själv – och dela på droger, på familj, på pengar och allt och att, i den mån man inte klarar sin existens genom föräldrarnas försorg, stjåla.

Jag har under mellantiden fått brev där det sägs att det gäller ju bara varuhus, men jag har också fått brev från dem som har butiker eller rörelser. Jag har från alla dessa fått ett kraftigt gensvar på min reaktion. Jag har också fått brev från vanliga jobbare, som inte kan förstå att man på detta sätt skall manifesteras en högtid vid en socialhögskola, där det gäller att få människor att förstå nöd, att hjälpa andra. Jag kan endast förklara det inträffade på ett sätt. Det är så många överklassmänniskor som numera blivit s. k. socialister, och de har under sin uppfostran lärt sig att socialism är stöld. Nu gör man tydligen slutledningen att stöld är socialism och radikalism. Det är betänkligt om en sådan uppfattning skulle vinna gehör. Jag tycker att ett statsråd i detta sammanhang borde ha visat något av ogillande i sin ton.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag vill inledningsvis helt instämma i vad Nancy Eriksson har sagt.

Jag tackar statsrådet för att han svarat på min fråga. Svarets innehåll förtjänar dock inget tack. Statsrådet säger att de närmast ansvariga även fortsättningsvis skall besluta om utformningen av jubileumsprogrammen. Ja, också jag tycker att det skall vara så. Men, herr statsråd, begreppet "ansvar" har inget innehåll, om inte ansvar på något sätt kan utkrävas. Så blygsam brukar ju inte statsrådet vara i andra sammanhang, att han helt och hållet avstår från att ha någon mening om hur saker och ting skall skötas inom departementets område.

Vilka korrektiv har herr statsrådet tänkt sig bör tillgripas i detta sammanhang för att ansvaret må bli utkrävt och markerat, därigenom förhindrande upprepningar av det som inträffade vid socialhögskolans i Stockholm jubileum? Statsrådet ger i sitt svar inte uttryck åt någon som helst egen reaktion inför vad som hände, och det hade man väl ändå kunnat förvänta sig.

Låt mig bara få säga några ord beträffande en enda punkt av det som predikades vid det nämnda tillfället. Med anledning av att det uppmanats till stölder – visserligen i huvudsak "enbart" drabbande varuhusen – bör statsrådet försöka sätta sig in i de stora problem som snatterier och varuhusstölder innebär – det är ju många personer som är engagerade i arbetet på att försöka förhindra dessa. Om de lyckades finna en lösning på dessa problem, skulle de härigenom kunna nedbringa konsumtionsutgifterna för familjerna i vårt land med genomsnittligt ungefär 100–200 kronor per år och familj. Det är en inte alldeles oväsentlig fråga, inte ens för dem som statsrådet kanske i första hand tänker på när han förkunnar sitt politiska budskap.

I detta anförande instämde herrar Taube (fp), Hörberg (fp), Ringaby (m), Turesson (m), Winberg (m) och Schött (m).

Nr 31

Torsdagen den
25 februari 1971

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Om vi kräver anständighet och gott uppförande av andra – och det skall vi göra – tycker jag att vi också skall föra debatten i denna fråga på ett anständigt sätt.

Låt mig först konstatera att skolans rektor klart har tagit avstånd från den föreläsning det här gäller. Det gjorde han mycket tydligt och bestämt i en radiointervju med honom, som inspelades strax efter den aktuella händelsen. Han förklarade att det hela från början till slut var ett intellektuellt fiasko. Däremot hävdade han att de fem andra föreläsningarna stod på en hög intellektuell nivå.

Nog bör fru Eriksson i Stockholm och herr Brundin förstå att regeringen uppfattat det inträffade såsom ett klart misslyckande och att vi självfallet inte i något avseende kan acceptera den föreläsning, som hölls vid tillfället i fråga. Det var för mig en självklarhet. Men vi får ju också se till att den upprördhet som vi som individer och politiker kan känna inför ett sådant här missöde inte förleder oss till att kräva ting som vi vid närmare eftertanke kanske inte riktigt vill stå för.

Vad är det herr Brundin egentligen kräver? Jo, att ett ansvar av något slag utkräves av skolledningen. Jag svarar att regeringen har för våra högre läroanstalter det förtroendet – och kommer att ha det förtroendet – att de inte gör några misstag av den här typen. Så händer en och annan sak, som vi alla beklagar, men det kan inte föranleda oss att i fortsättningen tillämpa någon form av censur av den verksamhet som de bedriver.

Vi är väl alla överens om att våra högskoleenheter skall få bedriva sin verksamhet inom de allmänna riktlinjer och ramar som regering och riksdag drar upp men att det sedan blir skolledningarnas sak att bedöma hur verksamheten bör utformas. Var skulle vi eljest hamna, herr Brundin? Jag skulle bra gärna vilja veta vad för slags korrektiv herr Brundin hade i tankarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var ju väl att det nu kom ett beklagande och ett avståndstagande.

Jag har inte talat om rektorn på socialhögskolan, utan jag har frågat hur regeringen såg på detta och närmast det ansvariga statsrådet. Därför räcker det inte för mig om rektorn uppträder i TV och radio, utan för mig är det viktigt att höra att den politiskt ansvariga ledningen intar en ståndpunkt som sammanfaller med allmänhetens. Jag hör nu att statsrådet beklagar det inträffade och tycker att det var ett intellektuellt fiasko. Men det var mer än ett intellektuellt fiasko! Saken får inte tas så lättvindigt.

Efter vad jag förstår, får man inte anlägga moraliska synpunkter. Det finns dock en samhällsmoral – den må förlöjligas hur mycket som helst – som omfattas av praktiskt taget alla vanliga människor. Och finns det lagar som säger de flesta vad de får göra, kan de lagarna icke upphävas, om man är aldrig så intellektuell i sin predikan.

Jag är tacksam för att höra att regeringen är upprörd, även om det verkar som om den är mer upprörd över dem som har påtalat frågan här i riksdagen.

Herr BRUNDIN (m):

Herr talman! Jag uppfattade inte riktigt på samma sätt som fru Nancy Eriksson statsrådets senaste inlägg som ett så starkt avståndstagande från vad som hänt som man hade kunnat önska sig. Det var snarare ett refererande av vad en rektor har sagt och sedan några allmänna ordalag om att vi väl borde begripa att regeringen känner ansvar i sådana här frågor. Men då borde ju statsrådet själv från kammarens talarstol kunna visa ett personligt engagemang i fördomandet av vad som hänt och redan därigenom ge ett korrektiv.

Statsrådet frågade mig: Vad vill herr Brundin att vi skall tillgripa för korrektiv? Det är ju jag som frågar, herr statsråd. Står Ni så handfallen, med så tomma händer, att Ni måste fråga mig vilket korrektiv som lämpligen borde tillgripas?

Det är alldeles självklart att det som hände vid det tillfälle som vi nu diskuterar har upprört människor runt om i vårt land – människor i alla läger. Människor i det här landet väntar sig att ett ansvarigt statsråd ordentligt säger ifrån: Så här skall det inte gå till – de teser som predikades är felaktiga och skall icke vara gällande i svenskt samhällsliv!

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Det är riktigt att jag refererade rektorn vid socialhögskolan när jag sade att han kallat detta för intellektuellt fiasko. Det var, fru Eriksson, inte mina ordalag. Därefter sade jag att det var en självklarhet för mig och regeringen att innehållet i den föreläsning som vi här diskuterar var helt främmande för de värderingar och de synsätt som vi har på politiken och det svenska samhället.

Men jag måste än en gång upprepa att vi av detta inte får dra den slutsats som låg mer eller mindre i vad som sades av herr Brundin, nämligen att vi skall göra ingrepp i det sätt varpå en högskola hanterar sina resurser. Vi måste slå vakt om den rätt högskolan har. Men självklart är det riktigt att det påtalas, när misstag begås. Men jag ville också i detta sammanhang stryka under att man inte får dra den slutsatsen av detta utomordentligt beklagliga missöde i socialhögskolans verksamhet att det skulle leda till att vi skulle införa någon form av kontroll av annan art än den generella kontroll som vi har i dag.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Ang. skolkonfliktens verkningar för vuxenstuderande

Herr statsrådet MOBERG erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr *Berndtsons* i Linköping (vpk), dels ock herr *Jonssons* i Alingsås (fp) i kammarens protokoll för den 19 februari intagna frågor, nr 74 och nr 75, till herr utbildningsministern, och anförde:

Herr talman! Herr Berndtson i Linköping har frågat hur utbildningsministern ser på möjligheterna att genom statliga åtgärder mildra verkningarna av ekonomisk och annan art för de vuxenstuderande till följd av den nu utbrutna skolkonflikten, som kan medföra såväl utökade studieskulder som behov av förlängd tjänstledighet från anställning därest eleverna tvingas gå om terminen. Vidare har herr Jonsson i Alingsås frågat utbildningsministern, om han anser att det beträffande de vuxenstuderande finns anledning att vidta särskilda åtgärder med anledning av den uppkomna skolkonflikten och i så fall vilka. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågorna.

Jag besvarar frågorna i ett sammanhang.

Jag beklagar att konflikten för åtskilliga vuxenstuderande medför betydande problem. Svårigheterna växlar emellertid starkt beroende på bl. a. vilken utbildning det gäller och de studerandes personliga situation. För de studerande vid de statliga vuxenskolorna i Härnösand och Norrköping är problemen generellt så besvärliga att dessa skolor redan från början undantagits. Utvecklingen i fråga om den kommunala vuxenutbildningen följer vi med uppmärksamhet. Först när verkningarna av konflikten närmare klarlagts kan ställning tas till de aktualiserade frågorna.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret. Frågan är visserligen begränsad till en kategori som berörs av den pågående konflikten, men den drabbar naturligtvis många andra såväl inom skolväsendet i övrigt som sådana som är beroende av järnvägskommunikationerna eller som behöver anlita den sociala hjälpverksamheten osv. Men bakgrunden till min fråga är det speciella problem som de vuxenstuderande ställs inför.

Många av de vuxenstuderande har tagit lån för att kunna bedriva studierna. De har kanske tjänstledighet från anställningar. Många har försörjningsbördor. Inte så sällan är vuxenstuderande ensamstående med minderåriga barn. Det är inte heller oviktigt att de kommit upp i en ålder då varje avbrott inverkar menligt på möjligheten att fullfölja studierna och komma in i arbetslivet igen.

De vuxenstuderande läser ofta efter ett pressat tidsschema för att uppnå stipulerade poäng. En enkät som företagits vid ett par skolor i Stockholm visar att av de heltidsstuderande som deltog anser 39,5 procent sig inte ha möjlighet att gå om kursen, beroende på ekonomiska problem i form av studieskulder och svårigheter att klara hem och familj, beroende på tidsbegränsad ledighet från anställning eller på att man tvingades vänta ett helt år på ny intagning till vidare utbildning. 16 procent av de tillfrågade finansierar studierna med AMS-bidrag, 35 procent med studielån, 9 procent försörjes av föräldrar, 16 procent är beroende av makes eller makas inkomst och 21 procent av egna tillgångar, såsom besparingar från tidigare förvärvsarbete. Jag tror det är angeläget med särskilda åtgärder för att mildra konflikten verkningar för de vuxenstuderande, exempelvis genom åtagande i fråga om studieskulder och medverkan till förlängd ledighet i de fall eleverna tvingas att gå om terminen.

Statsrådet Moberg säger i svaret: »Utvecklingen i fråga om den kommunala vuxenutbildningen följer vi med uppmärksamhet. Först när verkningarna av konflikten närmare klarlagts kan ställning tas till de aktualiserade frågorna.» Jag vill då fråga statsrådet Moberg: Måste verkningarna av konflikten först bli så allvarliga som de vuxenstuderande i dag fruktar, innan regeringen tar ställning till frågorna?

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! För alla studerande innebär skolkonflikten ett mycket svårt avbräck och för de vuxenstuderande alldeles speciella svårigheter. Utöver de pedagogiska svårigheterna, som ofta består i otillräckligt uppövad studieteknik varför lärarledd undervisning kan vara ett villkor för ett meningsfullt arbete, har de vuxenstuderande också en ekonomisk press i form av ökade studieskulder och bekymmer för att klara ekonomin för hem och familj. Många har dessutom tagit tjänstledighet för att möjliggöra studier – en tjänstledighet som i regel är tidsbegränsad. I den undersökning som herr Berndtson refererade till visade det sig att ungefär hälften av de berörda personerna är heltidsstuderande. Den komprimerade studietiden innebär också att t. ex. ett par studieveckor motsvarar en månads eller mer reguljär studietid.

När nu så många har lyckats bryta sig ur sin livsrutin och tagit det stora steget till vidareutbildning – och det gäller framför allt de heltidsstuderande – kan ett avbrott för många betyda ekonomisk katastrof eller en torpedering av deras studiemotivation. Då samhället nu satsar på att ge utbildningsmöjligheter åt den generation som inte tidigare har förunnats möjligheter till utbildning är det rimligt att man i ett sådant krisläge som skolkonflikten är vidtar åtgärder som reducerar skadeverkningarna av ett avbrott.

Anledningen till min fråga är den oro och ovisshet som många vuxenstuderande känner i dagens läge. Ett klart uttalande från ett ansvarigt statsråd skulle kunna skingra den oklarhet som råder beträffande studiesociala åtgärder och möjligheten att kompensera förlorad studietid.

När jag nu tackar statsrådet Moberg för svaret beklagar jag samtidigt att statsrådet inskränker sig till att säga att man följer problemet med särskild uppmärksamhet men att man inte kan ta ställning till frågorna förrän verkningarna av konflikten klarlagts. För de elever det gäller räcker det inte med att man beklagar den svåra situationen – här vill det till konkreta, positiva åtgärder.

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! En konflikt av den art som nu pågår på arbetsmarknaden svider – och den svider för många. Det är inte bara de vuxenstuderande, utan en rad kategorier av människor i detta land får känna av konsekvenserna av denna konflikt. Det är självklart att vi som har att bevaka de olika fackområdena med stor smärta upplever hur områden för vilka vi har ansvar måste bli lidande därav. Men vi måste naturligtvis foga oss i de övergripande problemen och den övergripande strategin i detta sammanhang. När det gäller de vuxenstuderande vid de kommunala

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. skolkon-
fliktens verk-
ningar för vuxen-
studerande*

skolorna är situationen den att den överväldigande majoriteten av lärarna tjänstgör i ungdomsskolan och har lektionerna för de vuxenstuderande för att få extra inkomster. Det säger sig självt att det ur konfliktsynpunkt skulle vara utomordentligt vanskligt att här göra ett undantag. Jag kan därför inte bevakas av det som här har sagts, även om det i och för sig är riktigt, utan kan bara än en gång upprepa, herr talman, att först när verkningarna av konflikten närmare klarlagts kan vi ta ställning till de frågor som de två frågarna har ställt.

Herr BERNDTSON i Linköping (vpk):

Herr talman! Det handlar ju inte enbart eller ens främst om undantag i konflikten, utan det handlar även om att de vuxenstuderande behöver svar på frågor om vad som kommer att hända för deras vidkommande den dagen konflikten är slut.

Jag vill peka på ytterligare en aspekt på den här frågan, nämligen hela den ansträngning som i dag görs för att bredda vuxenutbildningen, inte minst av studieförbunden, som bedriver en omfattande verksamhet på arbetsplatserna. Om följderna av konflikten skulle bli att en stor del av dagens vuxenstuderande tvingas avbryta utbildningen, kan det befaras att detta också får negativa verkningar på hela vuxenutbildningens område. Jag tror att det är en sak som man heller inte får förbise.

Jag pekade också på de ekonomiska sidorna och på frågan om möjlighet att erhålla ledighet för vidare studier. Det framstår naturligtvis som en klar brist att det saknas lagstadgad rätt till tjänstledighet för vuxenutbildning, men den frågan skall jag inte ta upp i dag eftersom det blir tillfälle att diskutera den i anslutning till en vpk-motion. Jag tror emellertid fortfarande att det vore av stort värde för de vuxenstuderande, som i dag är djupt oroade för framtiden, om regeringen gav ett klart besked om vilka åtgärder som man anser möjliga att vidtaga för att lösa de uppkomna problemen.

Herr JONSSON i Alingsås (fp):

Herr talman! När man nu gjort undantag för läroanstalterna i Norrköping och Härnösand, beklagar jag att statsrådet inte vill medverka till att man också skulle kunna göra undantag för vuxenstuderande över lag. När statsrådet nu inte anser detta vara möjligt, tycker jag att det också är en stor brist att det här inte kan lämnas garantier för t. ex. att de vuxenstuderande skulle kunna ges stödundervisning efter konflikten slut eller för studiesociala åtgärder i form av lån eller bidrag som skulle möjliggöra fortsatta studier utan orimlig skuldsättning. Sådana garantier har i dag inte lämnats.

Faktum är att landets vuxenstuderande i dag frågar sig: Kan vi fortsätta att plugga eller måste vi lägga av i brist på försäkringar om att det skall ges möjlighet till fortsatt studiegång? Många fattar i dag beslut som är avgörande för deras framtid. De vuxenstuderande har så många svårigheter att det är angeläget att statsmakten genom bindande löften aktivt medverkar till att lätta på bekymren.

Torsdagen den
25 februari 1971

Ang. straffansvaret för fartygs oljeutsläpp

Herr statsrådet MOBERG:

Herr talman! Anledningen till att skolorna i Härnösand och Norrköping är undantagna är att studiegången där är helt annorlunda än studiegången vid de kommunala vuxenskolorna. Den är inrutad på ett helt annat sätt. Till Norrköping och Härnösand är koncentrationskurser förlagda, och även en mycket kort konflikt skulle bli förödande om utbildningsschemat därigenom rubbades. Detta gäller inte för dem som deltar i den kommunala vuxenutbildningen.

Båda frågeställarna upprepar nu spørgsmålet vad vi kommer att vidta för åtgärder den dag konflikten är slut. Det går inte att svara på den frågan i dag, eftersom vi nu inte vet hur långvarig konflikten blir. Men jag kan hänvisa till vad vi gjorde efter den beklagliga konflikten 1966. Vi vidtog då en rad åtgärder för att de studerande skulle kunna reparera de skador som själva konflikten medförde.

Jag är övertygad om, herr talman, att majoriteten av de vuxenstuderande vid de kommunala vuxenskolorna begriper att jag i dag inte kan säga mer, eftersom de studerande också vet vad den här konflikten ytterst gäller.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Ang. straffansvaret för fartygs oljeutsläpp

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr *Clarksons* (m) i kammarens protokoll för den 19 januari intagna fråga, nr 33, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Clarkson har frågat chefen för justitiedepartementet om han kommer att vidta någon åtgärd, så att fartygsbefälhavare kan bli föremål för allmänt åtal om hans fartyg gör oljeutsläpp på svenskt vatten. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Befälhavare kan åtalas med stöd av 1956 års lag om åtgärder mot vattenförorening från fartyg. I 7 § sägs nämligen att den skall straffas som i strid mot lagen tömmer ut olja eller underlåter att vidta åtgärd för att hindra att olja flödar ut. Det är dock ofta svårt att med säkerhet fastställa från vilket fartyg utsläppt olja har kommit och under vilka omständigheter utsläppet har skett.

Till grund för 1956 års lag ligger 1954 års internationella oljeskydds-konvention. Arbetet på att förbättra denna fortsätter även efter de ändringar i konventionen som antogs år 1969. Sålunda överväger IMCO:s underkommitté för frågor om havens förorenande åtgärder för bättre efterlevnad av konventionen, bl. a. vidgat straffansvar för oljeutsläpp från fartyg. Med hänsyn till sjöfartens internationella karaktär bör frågor om konventionens efterlevnad i möjligaste mån lösas internationellt. IMCO:s slutbehandling av frågan om ett vidgat straffansvar bör därför avvaktas, innan ställning tas till eventuella ändringar av sådan innebörd i den svenska lagen.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Norling för svaret på min fråga. Statsrådet säger att befälhavare "kan åtalas med stöd av 1956 års lag om åtgärder mot vattenförorening från fartyg" och att "den skall straffas som i strid mot lagen tömmer ut olja eller underlåter att vidta åtgärd för att hindra att olja flödar ut".

Jag är rädd att vi inte har talat riktigt om samma sak, och jag skall belysa detta genom att läsa upp vad hamndirektören i Helsingborg skrev till sin hamnförvaltning för någon tid sedan:

"Den 17 september 1969 upptäckte Hamnförvaltningens personal att m/s Heino av Hamburg under natten mellan den 16 och 17 september pumpat ut vattenblandad olja i södra hamnen i Helsingborg.

Tre personer hade varit vittne till oljeutsläppet. — — — Hamnförvaltningen har anfört ersättningskrav mot den ansvarige befälhavaren på m/s Heino.

Såväl befälhavaren på m/s Heino som styrmannen och maskinchefen ombord försäkrar att någon olja icke kan ha blivit utsläppt i hamnen från deras fartyg. Något tvivel om att fartyget släppt ut olja synes dock inte föreligga; frågan är dock vilken person ombord som är ansvarig för oljeutsläppet.

I brev av den 9.11. 1970 till Åklagarmyndigheten begärde Hamnförvaltningen att åtal skulle väckas mot befälhavaren på m/s Heino. Åklagarmyndigheten i Helsingborg meddelade emellertid den 25.11.1970 att ehuru det bevisats att oljan utsläppts från Heino, det icke kunde bevisas vem å fartyget som gjort sig skyldig till oljeutsläppet och att på grund därav åtal icke skall väckas."

Det är av stor principiell betydelse, herr Norling, att beslutet kan omprövas på denna punkt och att åtal får väckas mot befälhavare såsom den för fartyget i alla delar ansvarige. Detta är det väsentliga. Det är en vital fråga av utomordentlig räckvidd att man just skall kunna ställa någon — befälhavaren eller rederiet — till ansvar, när ett fartyg bevisligen har brutit mot den lag som statsrådet nämnde, och jag är intresserad av att höra statsrådets vidare kommentarer till vilka åtgärder som kan vidtas.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Jag har av naturliga skäl inte möjlighet att gå in på det exempel som herr Clarkson här refererade, eftersom jag inte kan den frågan i sak. Inlägget tyder emellertid på att herr Clarkson resonerade utifrån den förutsättningen att man på ett helt annat sätt än vad nuvarande bestämmelser medger skulle kunna utkräva ansvar, exempelvis av befälhavare, även i de fall där man inte från det hållet har fått något erkännande om att utsläpp har skett.

Jag sade i mitt svar att det många gånger är mycket svårt att fastställa vem som har förorsakat ett oljeutsläpp och bevisa detta. Det får vi klart för oss när det gäller fartyg till sjöss. Man bör därför, såvitt jag förstår, i avvaktan på skärpningar från IMCO om möjligt söka andra lösningar. Men vi skall ha klart för oss att redan nu gällande regler ger möjligheter till att straffa var och en som har medverkat till ett lagstridigt oljeutsläpp, vilket alltså innebär att t. ex. befälhavaren i vissa fall kan straffas, även om

Torsdagen den
25 februari 1971

*Om vägbyggen i
sysselsättnings-
svaga områden i
Västerbotten,
Jämtland samt
västra Ångerman-
land*

någon annan är den som direkt har förorsakat utsläppet.

Det kan också vara värdefullt att jag något kompletterar mitt svar, ty även om det straffrättsliga ansvaret måste ligga i botten för vårt resonemang i dag finns det andra ting som bör kunna hjälpa till att förbättra den situation vi upplever på detta område.

Av stor betydelse när det gäller att hindra oavsiktliga oljeutsläpp är fartygens konstruktion och utrustning. Sverige deltar i arbetet inom IMCO för att få till stånd en internationell överenskommelse i dessa frågor. Utbildningen av de ombordanställda är också viktig i detta sammanhang. Sjöfartsverket har exempelvis utarbetat en handledning beträffande åtgärder till förebyggande av vattenförorening genom olja från fartyg. Vidare har sjöfartsverket föreslagit att ett bemyndigande skrivs in i 1956 års lag som ger tillsynsmyndighet rätt att meddela förbud mot fartygs resa eller föreläggande för fartyg att vidta åtgärd när det kan befaras att olja kommer att tömmas eller släppas ut från fartyget. Förslaget behandlas för närvarande inom kommunikationsdepartementet.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Efter det statsrådet nu anfört skulle man kanske kunna slå sig till ro och säga att allt är ganska bra, men här har ju ändå inträffat en händelse, där tre personer från kajen har bevitnat att olja släppts ut i hamnen från ett visst fartyg. Trots denna uppenbart brottsliga gärning kan man på grund av lagens nuvarande utformning inte ställa fartygsbefälhavaren till ansvar. Det är detta som jag, och många med mig, upplever som djupt oroväckande. Det stöter vårt rättsmedvetande.

Jag tycker att statsrådet skall överväga om det inte bör göras någonting som rättar till ett sådant uppenbart missförhållande som det här är fråga om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om vägbyggen i sysselsättningsvaga områden i Västerbotten, Jämtland samt västra Ångermanland

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara herr Lorentzons (vpk) i kammarens protokoll för den 17 februari intagna fråga, nr 69, och anförde:

Herr talman! Herr Lorentzon har frågat mig, om jag vill uttala mig om förutsättningarna att skyndsamt igångsätta planerade och välbehövliga vägbyggen i de av arbetslöshet drabbade områdena i Västerbotten, Jämtland samt västra Ångermanland.

Det kan konstateras, att vägbyggen redan i stor omfattning satts i gång i de av arbetslöshet drabbade områdena i Västerbotten, Jämtland och västra Ångermanland. Dessa län svarar sålunda för mer än 40 procent av det medelsutrymme som för budgetåret 1970/71 står till förfogande för beredskapsarbeten på vägar.

Härutöver har – som herr Lorentzon känner till – efter uppvaktningar från en rad kommuner en snabbinventering skett inom kommunikations-

Torsdagen den
25 februari 1971

*Om vägbyggen i
sysselsättnings-
svaga områden i
Västerbotten, ..
Jämtland samt
västra Ångerman-
land*

departementet beträffande möjligheterna att utvidga vägarbetena i sysselsättningssvaga områden i de norra delarna av landet. Inventeringen har efter kontakter med arbetsmarknadsstyrelsen och berörda länsarbetsnämnder lett fram till att sex omlägnings- och förbättringsarbeten från vägverkets förslag till beredskapsprogram kommer att utökas eller igångsättas i början av mars månad. De ifrågavarande vägprojekten – som kommer att ge sysselsättning åt drygt 100 personer – avser Tärendö–Antis i Norrbottens län, Rusksele–Forsholm i Västerbottens län, Kövra–Västnor och Blåsjöfjället i Jämtlands län, Rörström–Fågelsta i Västernorrlands län och Svarthyttan–Persbo i Kopparbergs län.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Först vill jag tacka kommunikationsministern för svaret på min fråga.

Om kommunikationsministern hade varit korrekt när han nämnde att Jämtland, Västerbotten och västra Ångermanland svarar för mer än 40 procent av det medelsutrymme som för budgetåret 1970/71 står till förfogande för beredskapsarbeten på vägar, borde han också ha nämnt hur stora summor som kommer dessa områden till godo utöver beredskapsarbetena för vägbyggnader. Då hade man fått en korrekt bild av vägbyggnaderna i dessa områden.

Regeringen meddelade i går, och det har också kommunikationsministern gjort här i dag, att man släpper loss totalt 3,2 miljoner kronor för igångsättande av olika vägprojekt i Norrland, och det är klart att detta verkar dämpande på den oro befolkningen i berörda områden känt under senare tid, framför allt efter tidningsmeddelandena om att arbetsmarknadsstyrelsen i beredskapssyfte skulle skära ned beredskapsarbetena kraftigt i dessa områden. Detta gäller även områden som inrymdes i min fråga till kommunikationsministern.

Naturligtvis kommer också befolkningens i Stora Blåsjön drastiska handlande in i bilden, då man där startade och genomförde en hungerstrejk för att av statsmakterna få ett klart besked om arbetstillfällena till de arbetslösa i bygden. Detta handlande var säkerligen avsett som en demonstration, men det var också ett desperat uttryck för människornas svåra situation. I bakgrunden finns nämligen de svikna löftena om gruvdriften i Stekenjokk. Blåsjöborna skrev till statsminister Olof Palme och skildrade sina bekymmer samt förklarade att de ansåg sig tvingade att vidta dessa åtgärder.

Statsministern besvarade inte Blåsjöbornas brev. I stället lät han genom massmedia förklara: "Det kan inte vara riktigt att användningen av de resurser som står till förfogande skall avgöras av om en grupp i ett område hotar med hungerstrejk och inkallar press, radio och TV. Jag" – säger statsministern – "vägrar att falla undan för sådana argument. Många människor i Norrland kan ställa lika berättigade krav på samhället."

För detta sitt karska uttalande fick statsministern applåder i Svenska Dagbladet. Statsministern har rätt i *ett* avseende, nämligen att människorna i Norrland kan ställa berättigade krav på samhället – och det gjorde de hungerstrejkande i Stora Blåsjön. Denna hungerstrejk var moraliskt

Torsdagen den
25 februari 1971

*Om vägbyggen i
sysselsättnings-
svaga områden i
Västerbotten,
Jämtland samt
västra Ångerman-
land*

berättigad. Människorna blev desperata. Det var en grupp som befann sig i en förtvivlad situation.

Det finns mängder av orter i Jämtland och det övriga Norrland där arbetssituationen är lika svår och där det ges utrymme för en stor förtvivlan. Nästan överallt i Norrlands inland möter man samma hopplösa situation. De som bor där är alla offer för den regionalpolitik som bär regeringens signatur och som medför att hundratusentals människor tvingas att flytta söderut från Norrland.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Herr Lorentzon påpekade att det hade varit bra, ifall jag också hade meddelat hur mycket pengar det gäller, när jag i svaret talade om att dessa Norrlandslän får 40 procent av de beredskapsmedel som är avsedda till vägarbeten för 1970/71. Den uppgiften borde ha medtagits i mitt ursprungliga svar. Jag inskränker mig nu till att säga att det är 40 procent av 200 miljoner kronor, alltså 80 miljoner kronor, som för beredskapsändamål i fråga om vägarbeten går till dessa de allra nordligaste länen.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Självfallet kan det belopp kommunikationsministern här nämner synas vara en stor summa i och för sig. Med tanke på den omfattande arbetslöshet som råder i dessa områden förhåller det sig dock inte så.

Svenska Dagbladet applåderade som sagt statsministern – jag skall emellertid inte föredra citatet här. Jag tycker ändå att det länders regeringen till heder att den lyssnat till folket den här gången och ger arbeten till de människor det är fråga om, även om man tidigare gjort ett sådant karskt uttalande.

Det är inte på det sättet, herr kommunikationsminister, att de arbeten som ni i går meddelade i TV att ni släppte loss inte är något som helst resultat av den aktion som företogs i Stora Blåsjön. Vad ni sade i går är egentligen detsamma som man från visst håll svarade de strejkande vid Volvo, Saab, gruvfälten och i Ådalen, nämligen att strejken inte tjänade någonting till; den försvårade i stället förhandlingarna och försämrade utgången av dessa.

Emellertid är det så, att man utanför det här skiktet av människor knappast tror på dylikt tal. Folk vet numera att en sådan kamp verkligen lönar sig. Hade norrlänningarna på ett tidigare stadium och i större utsträckning lärt sig att kamp lönade sig, skulle vi troligen i Norrland – och även i övriga delar av Sverige – ha haft en helt annan regionalpolitik än den som hittills förts. Då hade vi på ett tidigt stadium kunna sätta stopp för utflyttningen och ge arbete i Norrland åt norrlänningarna.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Vad herr Lorentzon här senast yttrat är fel.

När människorna lämnar information om sina arbetslöshetsproblem använder de den vanliga metod som tillämpats i olika delar av vårt land så länge vi kan minnas. De kommer till de beslutande instanserna via sin

egen hemkommun, om de anser detta behövt, och framför där i vanlig ordning sina bekymmer. I ett fall har den metoden inte använts men kommunen i fråga har kommit ändå.

Jag vill med detta bara ha sagt att lika väl som man kan hysa förståelse för alla människor, var de än bor, som på olika sätt ger till känna sina bekymmer, skall man i detta liksom i alla andra sammanhang i vår verksamhet inte låta undantaget bli regel.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Ang. telefonavlyssning på arbetsplatser

Herr kommunikationsministern NORLING erhöll ordet för att besvara fröken Sandells (s) i kammarens protokoll för den 17 februari intagna fråga, nr 70, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Fröken Sandell har frågat justitieministern om han anser att telefonavlyssning – s. k. servicemätning – från arbetsgivarens sida gentemot de anställda är förenlig med kravet på rättstrygghet för den anställda. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

I syfte att ge telekunderna en så god service som möjligt tillämpar det svenska televerket sedan lång tid tillbaka – på samma sätt som många andra länders teleförvaltningar – en viss övervakning av telefonisternas sätt att expediera samtal. Denna s. k. servicemätning används i modifierad form i viss utsträckning även för andra telefontjänster som har anknytning till expedition av samtal.

Det kan konstateras, att servicemätningen i sin nuvarande form tar sikte på att mäta servicenivån på en tjänst som utförs av en grupp anställda. Mätning av en enskild tjänsteman sker endast om servicenivån hos gruppen som helhet ger anledning därtill och den enskilde tjänstemannen är då medveten om att mätningen sker.

Fröken Sandell har i anslutning till angivna servicemätning ifrågasatt den anställdes rättstrygghet. Jag vill i detta sammanhang nämna att JO i beslut den 29 januari 1971 har uttalat sig i denna fråga. I beslutet konstateras att samtalsavlyssningen "har gammal hävd och att dess laglighet veterligen inte med fog satts i fråga". JO anser att servicemätningen ryms inom befogenheten att leda arbetet och att den inte kan sägas innebära något kompetensöverskridande eller befogenhetsmissbruk. JO avslutar med att framhålla att lösningar i samförstånd mellan verksledning och personal bör eftersträvas.

Den principiella uppläggningsen av servicemätningen behandlas för närvarande i en arbetsgrupp med företrädare för verksledning och berörda personalorganisationer. Televerkets krav på servicemätning måste härvid vägas mot de anställdas rimliga krav på skydd för den personliga integriteten.

Jag förutsätter att televerket i samförstånd med sina anställda kan komma fram till en lösning av här aktuella problem.

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. telefonav-
lyssning på ar-
betsplatser*

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Att kika i nyckelhål och lyssna vid dörrar har i alla tider ansetts vara simpelt, oavsett vilket skäl som den spionerande har haft. Men om man använder en så fin benämning som servicemätning för telefonavlyssning, vilket i realiteten är samma sak, fast man har fin teknisk apparatur till sitt förfogande, då anses det tydligen försvarbart, därför att man sätter den s. k. allmänhetens – dvs. kundernas – intressen före den anställdes integritet.

Den avlyssning som televerket bedriver för att mäta tidsfaktorn vid olika moment och som det här är fråga om åstadkommer inte i och för sig en reaktion, utan detta gör främst det förhållandet att avlyssningen är hemlig, att den i varje fall många gånger riktar sig mot enskild person, vilken känner sig utsatt för misstänksamhet från verkets sida och som inte kan gå i svaromål därför att han eller hon – inom televerket är det väl nästan uteslutande kvinnor som är anställda – inte känner till bakgrunden och omständigheterna vid en eventuell anmärkning. Man kan inte heller utesluta att den anställde ibland kan hysa misstankar om att det kan gälla värderingar i fråga om person.

Det är utifrån dessa aspekter som jag har frågat om denna avlyssning kan anses förenlig med den anställdes rättsskydd.

Jag tackar kommunikationsministern för att han har lämnat detta tämligen utförliga svar, i vilket han bl. a. redovisar vad JO har uttalat i saken alldeles nyligen, nämligen att avlyssningen har gammal hävd och att dess laglighet veterligen inte med fog satts i fråga, men att ett önskemål är att det skall bli en överenskommelse i samförstånd mellan parterna. Ja det är just det man har försökt åstadkomma under många år, fast det har inte lett till något resultat. Inte heller den tillsatta arbetsgruppen har kunnat lösa den schism som ändå föreligger mellan parterna.

Jag ser att den tid som står till mitt förfogande är slut och hoppas därför att få återkomma. Jag skulle emellertid önska att statsrådet nämnde någonting om det förslag som alldeles nyligen har lagts fram av integritetsskyddskommittén.

Herr kommunikationsministern NORLING:

Herr talman! Det är riktigt att integritetsskyddskommittén hösten 1970 lade fram ett betänkande med titeln "Skydd mot avlyssning". Kommittén föreslog bl. a. att avlyssning på arbetsplats skulle få ske endast med stöd av avtal mellan arbetsgivare och anställda. Förslaget avser emellertid inte avlyssning av vanliga telefonsamtal som det här är fråga om. Kommitténs förslag bereds för närvarande inom justitiedepartementet.

Jag vill än en gång framhålla att frågan om telefonavlyssning på arbetsplatser – jag tänker då i första hand på förhållandena inom televerket – bör lösas, som jag sade i mitt svar, i största möjliga samförstånd med personalen.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! I det framlagda betänkandet "Skydd mot avlyssning" har alltså sagts att en avlyssning visserligen kan ske men att en

överenskommelse därom, bör föreligga mellan parterna. Personalorganisationerna har uttalat att om en avlyssning skall äga rum bör denna fråga regleras genom kollektivavtal. Personalorganisationerna förnekar alltså inte att arbetsgivaren har rätt till en viss kontroll. Ungefär i samma anda har LO uttalat sig.

Jag vill tillägga att det här inte endast är fråga om den anställdes integritet utan det gäller också trivseln på arbetsplatsen. Jag förmodar att statsrådet som gammal fackföreningsman förstår att även detta är en viktig faktor när det gäller service till medmänniskorna.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Ang. ordningsreglerna för besök i statliga personalbostäder

Herr statsrådet LÖFBERG erhöll ordet för att besvara herr *Romanus'* (fp) i kammarens protokoll för den 16 februari intagna fråga, nr 67, och anförde:

Herr talman! Herr Romanus har frågat mig om jag anser det lämpligt att för statliga personalbostäder gäller särskilda ordningsregler beträffande rätten att ta emot besök.

Statliga personalbostäder utgörs av tjänstebostäder och uthyrningsbostäder.

Enligt gällande bestämmelser ankommer det på vederbörande myndighet att efter samråd med statens personalbostadsdelegation (SPD) meddela ordningsregler för hur statliga tjänstebostäder skall begagnas. SPD har fastställt förslag till sådana regler, vilka överensstämmer med de ordningsregler, som tillämpas för statliga uthyrningsbostäder, och ansluter till hyresvillkoren inom den allmänna hyresmarknaden. SPD:s förslag till regler avser bostadslägenheter som vanligen används som familjebostad.

I fråga om statliga uthyrningsbostäder av typen enkelrum fastställer varje myndighet, vanligen efter samråd med hyresgästerna eller deras personalorganisation, de ordningsregler som anses nödvändiga med hänsyn till lokalernas utformning, sanitära förhållanden osv. Det är här ofta fråga om ett större antal möblerade personalrum inom samma byggnad och i anslutning till gemensamma sällskapsutrymmen. I dessa hänseenden är personalrummen således jämförbara med hotellrum. Myndigheternas ordningsregler liknar därför dem som tillämpas inom hotellnäringen.

Det är självklart att myndigheterna utformar sina ordningsregler i fråga om personalrum på ett sådant sätt att de boendes berättigade krav på personlig integritet, ordning och allmän trevnad tillgodoses på bästa sätt. Härvid kan hänsynen till grannar många gånger kräva mer ingående ordningsregler för hyresgäster i personalrum än i vanliga bostadslägenheter.

Nr 31

Torsdagen den
25 februari 1971

Ang. ordningsreglerna för besök i statliga personalbostäder

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. ordnings-
reglerna för besök
i statliga personal-
bostäder*

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag vill först rätta till ett missförstånd som under hand kommit till min kännedom. Min fråga avsåg inte främst förhållandena beträffande riksdagsledamöternas arbetsrum, även om jag naturligtvis inte har något att invända om någon kan utnyttja statsrådets svar i sin kamp mot förvaltningsstyrelsen.

Bakgrunden till frågan är i själva verket att det beträffande personalbostäderna vid Karolinska sjukhuset finns regler som säger att det inte får förekomma gäster på rummen mellan kl. 24.00 och kl. 9.00. Tillämpningen av dessa regler har ju också uppmärksammats i pressen. Ironiskt nog heter den paviljong, där incidenterna i fråga inträffat, Paviljong 6.

Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min fråga. Det framgår av det att statsrådet anser det helt i sin ordning att man har regler av detta slag. Jag kan inte dela denna uppfattning. Beträffande störande besök kan man ju följa hälsovårdsstadgans allmänna bestämmelser och de lokala tillämpningarna av dessa. De bör naturligtvis gälla för störande moment över huvud taget, vare sig den som stör är en besökande eller den som bebod lägenheten.

Man skall alltså inte få störa sina grannar, men varför skall det just i statliga personalbostäder finnas regler även mot besök som inte är störande? Herr statsrådet svarar att dessa rum ofta är jämförbara med hotellrum. Men, herr statsråd, det gäller inte några hotellrum utan vederbörandes permanenta bostad, och då har man litet andra krav än när man bor på ett hotell.

Varför skall det för övrigt vara acceptabelt med besök före midnatt men inte efter midnatt? Det är lika litet störande i båda fallen.

Myndiga personer bör väl kunna räkna med att bli behandlade som vuxna även av arbetsgivaren-staten. Jag är medveten om att de aktuella bostäderna inte är tillfredsställande, och Karolinska sjukhuset har också länge begärt bättre bostäder, men även inom ramen för otillfredsställande resurser bör vi väl så långt möjligt respektera den enskildes integritet. Man skall t. ex. inte behöva riskera att mitt i natten bli uppväckt av en vakt med hund bara därför att man har en mer eller mindre tillfällig nattgäst på sitt rum.

Jag talar naturligtvis inte om störande uppträden — beträffande sådana kan ett ingripande vara nödvändigt — och jag menar inte heller att man skall tillåta att någon permanent har en person boende hos sig i ett enkelrum av nämnt slag.

Statsrådet säger att det är självklart att myndigheterna utformar sina ordningsregler på ett sådant sätt att de boendes berättigade krav tillgodoses. Nej, herr statsråd, det är inte självklart i dag. Jag vill ställa följande frågor till herr statsrådet; Vill herr statsrådet medverka till att de som bor i statliga personalbostäder inte onödigtvis särbehandlas och utsätts för omotiverade ingripanden i sin privata livsföring? Vill herr statsrådet vidare medverka till att de statliga personalbostäderna ges en sådan standard att de boende får skäligena möjligheter att taga emot besök utan att de kringboende blir störda?

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Det var ju betryggande att höra att herr Romanus inte avsåg riksdagsledamöternas bostadsrum här i huset. Vi kan alltså lämna dem utanför denna debatt.

Herr Romanus påpekar att det inte är så trevligt att finna en vakt stående vid sängen när man vaknar på natten, och det vill jag hålla med om. Men det är inte heller så roligt för de flickor, som bor i dessa personalbostäder, att t. ex. finna karlar i de gemensamma tvättrummen. Det är sanitära förhållanden och sådant som har lett fram till de mycket speciella regler det gäller.

Eftersom herr Romanus tog upp frågan om personalbostäderna vid Karolinska sjukhuset, vill jag lämna några kompletterande upplysningar därvidlag.

De aktuella rummen är möblerade enkelrum med gemensam ytterdörr och gemensamt tvättrum – det är i samband härmed som de sanitära förhållandena kommer in. Varje rum är avsett för en person, och hyresgästen får inte ha inneboende. Enligt ordningsreglerna förbinder man sig att med hänsyn till övriga boendes berättigade krav på nattro inte ha några gäster på rummet mellan kl. 24.00 och kl. 9.00. Denna regel har funnits så länge möblerade rum hyrts ut vid sjukhuset. Regelen berättigande har inte ifrågasatts av företagsnämnden, som ju är den instans vilken närmast borde taga upp en diskussion om den saken.

Någon egentlig kontroll av att besöksförbudet respekteras utövas inte i vidare mån än att Allmänna bevaknings AB övervakar området nattetid. Denna bevakning kom till 1967 på framställning av företagsnämnden och syftar till att öka den nattarbetande personalens och de boendes säkerhet. Den har i stor utsträckning föranletts av att personer sökt tränga sig in i personalbostäderna eller på annat sätt uppträtt störande. Bevakningen sker under kvällar och nätter och omfattar bl. a. trapphus och korridorer i personalbostäderna. Ingridanden skall göras när det behövs med hänsyn till hyresgästernas berättigade krav på trivsel och säkerhet. Tidigare har några anmärkningar från personal på bevakningsmans uppträdande inte kommit till sjukhusdirektionens kännedom.

Den här frågan är alltså, herr Romanus, något mera komplicerad än vad som kanske framgår av herr Romanus' fråga och inlägg.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! För att undvika alla missförstånd vill jag påpeka att jag inte använt uttrycket att någon blivit väckt av en vakt med hund vid sängen. Jag vet inte om några vakter med hundar inträtt i sovrummen. Det är en sak som är under utredning, och det har jag inte uttalat mig om. Men jag har sagt att man inte skall behöva bli väckt över huvud taget, om man inte stör andra, även om man råkar ha besök på rummet.

Jag är helt på det klara med att bevakning är nödvändig i ett sådant här fall och att den säkert uppskattas av dem som bor i dessa bostäder. Frågan är bara: Skall regeln vara att man inte får ha störande besök, eller skall regeln vara att man över huvud taget inte får ha besök på rummen mellan kl. 24.00 och kl. 9.00? Statsrådet sade att någon kontroll av att den här regeln efterlevs egentligen inte förekommer annat än om man

stör. I så fall är väl regeln omotiverad? Då borde den ersättas med en regel som säger att man inte får störa sina grannar. Om flera lägenheter har gemensamt tvättrum får man kanske ha litet större krav än vanligt, det kan jag hålla med om. Men nog kan väl statsrådet Löfberg erkänna att vad som är viktigt är att man inte stör, medan det däremot är oväsentligt att man tar emot besök mellan kl. 24.00 och kl. 9.00, ifall man gör det något så när diskret.

Så undrar jag om statsrådet vill svara på min fråga: Vill statsrådet medverka till att det anskaffas sådana personalbostäder att de boende slipper ifrån de nuvarande hotelliknande förhållandena och verkligen får mer av ett eget privatliv? De här lägenheterna används ju som permanenta bostäder. Karolinska sjukhuset har länge begärt att få en bättre standard på sina personalbostäder och har gjort det även i årets petita. Jag har inte kunnat läsa ut av statsverkspropositionen om detta önskemål kommer att uppfyllas eller inte.

Sedan bör det kanske tilläggas, för att man skall få ett litet bättre perspektiv på detta, att det inte är bara dessa bostäder det gäller. Det finns sådana mer eller mindre tillfälliga personalbostäder i AMS-regi på många håll här i landet.

Slutligen, herr statsråd: Att en regel har funnits länge och att man hittills inte har anmärkt på den utan bara låtit bli att tillämpa den är väl inget argument för att ha regeln kvar?

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag vill gärna framhålla att vad vi här diskuterar är uthyringsbostäder som ställs till personalens förfogande. Det föreligger inget som helst tvång för personalen att bo i dessa bostäder. Det är här fråga om en service som myndigheten ger personalen.

Jag noterar att herr Romanus i sitt andra inlägg tydligen ändå kom fram till att det finns vissa problem, som jag försökte påvisa i mitt svar, och att saken kanske inte är så enkel som han först ville göra den.

När det gäller själva principfrågan vill jag framhålla som min mening att statliga myndigheter givetvis saknar anledning att driva andra synpunkter vid utformningen av sina ordningsregler än vad som föranleds av de boendes trivsel och i förekommande fall säkerhetsaspekter. Såvitt jag har mig bekant, förekommer heller ingenting sådant.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Ang. verkningarna av avbrott i skolarbete

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nordstrandhs* (m) i kammarens protokoll för den 18 februari intagna fråga, nr 73, och anförde:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag anser att extraordinära längre avbrott i skolarbetet kan göras utan betydande skada för elever och samhälle.

Avbrott i skolverksamheten innebär självfallet olägenheter för såväl elever som samhälle.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret, som faktiskt inte var särskilt mycket att tacka för, ty det var inte svar på min fråga vilken enkelt kunde ha besvarats med ja eller nej och sedan kunde man ha dragit slutsatserna utifrån detta. Herr Carlsson ger ett svar som enligt min uppfattning är – jag finner inget bättre ord för det – en aning cyniskt, när han säger att avbrott i skolverksamheten innebär ”olägenheter” – detta svaga ord – för såväl elever som samhälle.

Orsaken till att jag ställt denna fråga till utbildningsministern är att vissa uttalanden av honom både i intervjuer och annorledes varit sådana att man måste fråga sig om han i dagens konfliktsituation rätt ryktar sin uppgift som undervisningsväsendets högste vårdare, enkannerligen vad gäller ungdomsskolan i dess nuvarande partiella krisläge.

Nu har vi alltså fått svart på vitt på att utbildningsministern faktiskt bagatelliserar skolavbrottet, som har tendens att bli långvarigt. Det förklarar hans agerande när han uttalar sig om den av avtalsverket beordrade lockouten. Att finans- och löneministrarna och givetvis avtalsverket inte förstår hur oerhört känsliga skolan och eleverna är för extraordinära avbrott är förklarligt, och det var att vänta. Men det var inte att vänta, herr utbildningsminister, att en fackminister skulle ha denna uppfattning.

Erfarenheterna, herr Carlsson, från 1966 års beklagliga konflikt inbjuder sannerligen inte och hade inte inbjudit till nya extraordinära avbrott i skolarbetet. Följdverkningarna då var utomordentligt svårreparabla, och ändå var den skolavstängningen av kort varaktighet. Risken för en lång konflikt i dagens läge inger den som vet hur läget är ute på fältet nästan skräckkänslor. Eleverna som ju är en icke betydelselös part i detta sammanhang inser faran, inte bara i nuläget utan också för framtiden. Deras oro har manifesterat sig senast i dag här i Stockholm på stadens gator.

Jag vill ånyo fråga herr Carlsson: Kan det verkligen vara utbildningsministerns och fackministerns uppfattning att ett extraordinärt längre avbrott i det reguljära skolarbetet bara är olägenheter och ingenting annat? När övergår olägenheter i skadeverkningar?

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Ingen som har tagit del av mina uttalanden den senaste tiden om de stridsåtgärder som lett till att skolorna i stor utsträckning nu inte fungerar med lärarledd undervisning kan dra de slutsatser som herr Nordstrandh gjorde. Jag vet inte riktigt vad han syftar till. Denna fråga har prövats i statstjänstenämnden och med sju röster mot en, SACO:s egen, har man konstaterat att konflikten – och det var kanske inte så många som väntat ett annat resultat – inte är samhällsfarlig.

Herr Nordstrandh är ju inte bara riksdagsman utan en av de ledande inom SACO:s lärarorganisation. Han kanske därför också på sin sida kan medverka till att vi får ett slut på denna konflikt. Regeringen har i de hänseenden där vi över huvud taget haft att ta ställning, inte haft någon svårighet att ta sin ståndpunkt, bl. a. med hänsyn till att vi måste ge vissa ekonomiska ramar för vad som är samhällsekonomiskt möjligt på

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. verkningar-
na av avbrott i
skolarbete*

avtalsområdet. Sedan måste avtalsverket självfallet ta hänsyn till att SACO satte in punktstrejker. Om man inte låtit skolområdet beröras, hade SACO kunnat fortsätta strejken praktiskt taget hur länge som helst.

Det är den bistra verkligheten. Den har sin grund i de beslut om strejkrätt och lockouträtt som riksdagen tidigare fattat. Det får tyvärr både herr Nordstrandh, jag, elever och lärare ta konsekvenserna av. Vi skall inte vara alltför efterkloka och göra det för lätt för oss nu när konflikten är en verklighet – det tycker jag att herr Nordstrandh också bör tänka på.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Vad utbildningsministern sade i slutet av sitt andra anförande belyser utomordentligt väl att lärarlockouten och skolornas stängning helt enkelt har ingått som ett led i den lönepolitiska kampen i landet. Ganska belysande var vad statsrådet Moberg – som väl står utbildningsministern nära och tolkar även hans hjärtas slag – sade för någon timme sedan, att man får foga sig i den övergripande strategin. Det har tydligen herr Carlsson också gjort om inte med glädje – det vill jag inte påstå, det vore kanske för kraftigt att säga det – så dock med stort jämnmod och utan att fundera på vad han egentligen har tagit sig för.

Jag vill fråga om herr Carlsson inte i ett uttalande har sagt ungefär så här: För att rädda samhällsekonomin måste lärarna bort från skolan. Är det riktigt återgivet till sin andemening eller är det fel? Är det uttalandet riktigt citerat – och jag tror inte att jag har läst fel – har herr Carlsson infogat sig i den övergripande strategin utan att ta hänsyn till de otvivelaktiga skadeverkningar som ett längre avbrott på skolans område medför. Erfarenheterna från 1966 – jag var med vid det tillfället, men herr Carlsson kanske då stod litet främmande för vad som hände – visar att det blir skadeverkningar.

Att tala om "olägenheter" i ett sådant sammanhang är nästan blasfemiskt.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Med anledning av herr Nordstrandhs inlägg betonar jag än en gång att jag verkligen inte tar situationen på skolans område med jämnmod. Jag tycker det är en utomordentligt allvarlig situation – men en situation som riksdagen rimligen måste ha haft med i bilden när den tog beslutet för fem, sex år sedan. Man har använt den möjlighet som sedan skapats, nämligen att låta pröva samhällsfarligheten i statstjänstena. Med sju röster mot en har man där sagt att lockouten inte är samhällsfarlig. Det är fakta.

Om SACO och herr Nordstrandh har den uppfattningen att detta är så allvarligt har jag svårt att förstå att SACO 1966 själv tog initiativet till en strejk på skolområdet. Jag tycker det belyser att det kanske inte är så helt med genomtänktheten i angreppet på den statliga sidan när i dag lockout har drabbat samma område.

Vi skall ändå betänka att inte bara skolområdet är drabbat. Det är också socialvården, herr Nordstrandh, och det är trafikpolitiken, med den konsekvensen att många människor blir ställda utan arbete och allt vad

det innebär. Allt detta är beklagligt, och det finns de som har sagt att man nu går för långt. Men det är resultatet av de regler som riksdagen har varit med om att dra upp, och då kan självfallet inte vare sig jag som utbildningsminister eller någon annan säga: "Det här får inte ske!"

Spelreglerna är sådana. Konsekvenserna upplever vi som mycket besvärande ibland, men därifrån till samhällsfarlighet är det trots allt ett stort steg. Statstjänstemännen har inte heller ansett att en så drastisk slutsats är riktig.

Jag menar för min del att den strid som nu pågår i hög grad har med samhällsekonomi att göra. Om det inte går att lösa den konflikten på ett rimligt sätt, kommer konsekvenserna för vår ekonomi att bli betydande; det tror jag att också herr Nordstrandh innerst inne håller med om.

Herr talmannen anmälde att herr Nordstrandh anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare anförande i denna debatt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Ang. utländska storföretags förvärv av svenska företag

Herr statsrådet LIDBOM erhöll ordet för att besvara herr *Måbrinks* (vpk) i kammarens protokoll för den 18 februari intagna fråga, nr 72, till herr justitieministern, och anförde:

Herr talman! Herr Måbrink har frågat justitieministern om han är beredd att mot bakgrunden av inträffade händelser låta företa en skyndsamt utredning syftande till en skärpt tillståndsgivning för utländska storföretags förvärv av svenska företag respektive att förhindra icke önskvärda transaktioner av detta slag. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att svara på frågan.

Frågan om utländskt ägarinflytande över svenska företag är sedan flera år föremål för regeringens uppmärksamhet, inte minst mot bakgrund av de europeiska ekonomiska integrationssträvandena. Det utredningsarbete som behövs bedrivs inom berörda departement. Någon särskild utredning med det syfte herr Måbrink anger är därför inte aktuell.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Lidbom för svaret på min fråga.

Tyvärre måste jag konstatera att regeringen inte har några planer och inte önskar vidta några åtgärder för att stoppa eller begränsa de utländska jättemonopolens alltmer ökande inflytande i vårt lands ekonomi. Tvärtom ingår transaktioner av det slag som skedde med Gevaliaföretaget som ett led i ett internationellt utbyte, detta enligt finansministern i en tidningsintervju.

Det finns fall där utländska monopolföretag betraktas som "räddande änglar"; jag tänker då på det kanadensiska Bataföretaget. Oscariafabriker-
na befann sig, enligt uppgifter, på konkursens brant. Bata dök upp
mycket lägligt, övertog fabriker samt skobutikerna, drev fabriker

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. utländska
storföretags för-
värv av svenska
företag*

några år och slängde därefter ut nära tusentalet arbetare i arbetslöshet. Nu produceras skorna i Canada och säljs därefter i Oscarias skobutiker – som naturligtvis Bata behöll. Detta är ett exempel på vad som kan hända när mäktiga internationella företag får kontroll över en del – låt vara fortfarande endast ungefär 6 procent – av vårt näringsliv. Men under de senaste åren har en markant ökning ägt rum.

Jag vill i detta sammanhang citera Metallarbetaren nr 1-2 år 1970. Där sägs följande: "De internationella företagen kan flytta sin tillverkning mellan enheter i olika länder, om produktionskostnaderna blir ogynnsamma i ett land i förhållande till ett annat. Detta får stora konsekvenser på sysselsättningen."

När det gäller den fackliga kampen kan jag inte förstå annat än att denna kommer att försvåras. Det handlar om multinationella företag som skär genom en mångfald länder. Jag vill här fortsätta med att citera Metallarbetaren: "Det förekommer en centraliserad och auktoritär styrning i vissa av företagen. Det räcker med att peka på IBM:s personalpolitik."

Vad fick de anställda vid Gävleföretaget Gevalia veta före försäljningen av företaget? Praktiskt taget ingenting. Däremot meddelades de 400 anställda när köpet var klart. Vad fick de då veta? Jo, att flera av aktieägarna, som blivit mångmiljonärer under årens lopp, sålt företaget därför att skatten tar för mycket av vinsten. Däremot gavs inga som helst garantier för framtiden, och några sådana garantier kan, vad jag förstår, inte ens statsrådet Lidbom ge.

Av vad jag här sagt framgår att man måste betrakta utländskt storkapitals fria tillträde till svenskt näringsliv som ett hot mot självständigheten. Det kan försvåra den fackliga kampen och medföra ödesdigra närings- och arbetsmarknadspolitiska konsekvenser för vårt land.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Herr Måbrink hade för ungefär en månad sedan tillfälle att diskutera en liknande fråga med industriministern, och man återfinner, om man jämför hans inlägg i dag med vad han sade i den debatten, samma ensidighet i framställningen.

Jag skall inte här gå in på företagandets internationalisering. Det är en process som pågår sedan länge, och dess nödvändighet och välbehövlighet i vissa stycken behöver jag inte här utveckla. Att det är en process som också kan medföra vissa bekymmer och problem har ingen någonsin förnekat.

Men jag tror att det är viktigt att ändå framhålla att herr Måbrink ställer problemen litet felaktigt när han liksom försöker skapa intrycket att det gäller för oss att klara oss undan alla svårigheter genom att förskansa oss bakom en mycket restriktiv förbudslagstiftning, som innebär att vi helt kan stänga våra gränser för utländska kapitalintressen. Det finns utan tvivel en del problem med de multinationella företagen, men dessa problem är ofta ungefär desamma, vare sig det är svenska företag som köper upp företag utomlands eller omvänt – utländska intressen som köper upp svenska företag. Jag tror att man får försöka

finna lösningar på någon annan väg, åtminstone huvudsakligen, än med förbudslagstiftning. Man får försöka studera vilka problem det gäller. Om t. ex. utländska intressen hotar att bli dominerande inom en viss bransch, är det kanske konkurrenslagstiftningen som man får se på. Har man skatteflyktsproblematiken för ögonen, får man se på skattelagstiftningen osv.

Mitt svar till herr Måbrink antydde just att det här gäller problem som är spridda på ett stort fält och att man får angripa dem brett. Ett utredningsarbete pågår i flera berörda departement.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Det är riktigt att i den kapitalistiska världen i dag pågår en process, som innebär att det skapas stora monopol. Enligt beräkningar kommer 200 å 300 dominerande monopolföretag att behärska den kapitalistiska ekonomin.

Beträffande ensidigheten tror jag att det snarare är statsrådet som svarar för den. Inte något som helst konkret besked om vad man tänker göra kan jag utläsa – inte ur statsrådet Wickmans svar på min förra fråga och inte den här gången heller.

Jag tog förra gången upp det förhållandet att man 1968 införde en undantagsbestämmelse i lagen om rätt för utlänning och utländskt företag att idka näring här i riket. Innebörden är att regeringen från den allmänna skyldigheten att söka tillstånd liksom från andra bestämmelser får medge sådana undantag som är påkallade med hänsyn till överensstämmelse med främmande stats bestämmelser. I departementschefens dikta-
men till statsrådsprotokollet framhölls särskilt, att dessa undantagsbestämmelser var avsedda att underlätta en svensk anslutning till EEC och innebar en anpassning av den svenska lagstiftningen till Romfördragets etableringsbestämmelser.

Herr statsrådet LIDBOM:

Herr talman! Jag vill säga till herr Måbrink att han bör akta sig för att läsa ut mer än vad som står i motiven till 1968 års lagstiftning.

I övrigt har jag litet svårt att förstå varför herr Måbrink till protokollet två gånger dikterar in samma passus i en proposition.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10 Ang. verkningarna av det nya skattesystemet

Herr finansministern STRÄNG erhöll ordet för att besvara herr *Bohmans* (m) den 12 januari framställda interpellation, nr 5, och anförde:

Herr talman! Herr Bohman har i interpellation frågat mig angående verkningarna av det nya skattesystemet.

Det nya skattesystemet tillämpas först i fråga om 1971 års inkomster. Någon total bild av reformen torde inte kunna åstadkommas innan systemet fått verka någon tid. Eventuell omprövning av skattepolitikens

verkningar i olika inkomstlagen respektive familjeförhållanden bör därför anstå.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret. Det var ju inte fullt så långt som finansministerns inlägg annars brukar vara, men det var desto mera innehållsrikt, framför allt därför att finansministern själv genom svaret bekräftar hur dåligt underbyggda de löften var som han och hans kolleger frikostigt strödde omkring sig i valrörelsen, nämligen att två tredjedelar av landets inkomsttagare skulle få en total skattesänkning genom den s. k. skattereformen. Då visste finansministern alltså allting – i dag vet finansministern tydligen ytterst litet om detta.

Jag tycker att denna dementi är värdefull, men det hade varit bättre om den presenterats tidigare, innan inkomsttagarna själva vid första avlöningstillfället i år kunnat konstatera kontrasten mellan fagra löften och krass verklighet. Jag tillåter mig att påminna om att mitt parti redan då skattepropositionen lades fram förra året kritiserade regeringens kalkyler. Vi medgav – och jag medger fortfarande – att det är svårt att exakt beräkna effekten av "efterkrigstidens största skattereform och omfördelningsreform". Men vi pekade på att regeringen vid sin beräkning av konsekvenserna för den enskilde inkomsttagaren inte tagit hänsyn till inflationens verkningar, inte till de marginalskareskärpningar som just på grund av inflationen måste uppkomma, inte till de beräknade höjningarna av kommunalskatterna med deras indirekta effekter på statsskatten och inte heller till den inkomstsänkning som drabbar enskilda arbetstagare i form av reducerade sociala förmåner av olika slag och som inflationen orsakar.

Alla minns säkerligen att åtskilliga väljare redan under sommarens lopp började tvivla på skattesänkningens löftenas bärkraft. I debatten visade socialdemokratiska talare t. o. m. en viss motvilja mot att försöka övertyga lyssnare om det nya skattesystemets välsignelsebringande följder. Vid en opinionsundersökning i början av hösten var det bara en tredjedel av de tillfrågade som förklarade sig tro på en skattelättnad. I en TV-intervju reducerade statsminister Palme själv detta tal om två tredjedelar till ett något mindre tal. På grund härav ansåg sig finansministern veckan före valet – den 15 september – tydligen tvingad att på en presskonferens inte bara upprepa vårlöftena utan också skärpa påståendena om skattesänkningseffekten. Det var nu inte bara två tredjedelar av svenska folket som skulle få skattesänkningar, utan mellan 69 och 70 procent skulle få sänkta skatter, även om – som det hette – den allmänna inkomststegringen skulle bli snabbare än vad man beräknat. Det påstods därutöver att en analys för år 1972 inte visade någon märkbar förändring i denna andel 69 à 70 procent. I intervjun underströks att sänkningen gällde den totala skatten, inberäknat momsökningen.

Även om jag nu vågar betrakta finansministerns svar som en dementi på dessa ständigt upprepade påståenden kan det finnas visst skäl att något mera belysa påståendenas ihållighet.

Av vårt lands inkomsttagare har ungefär 800 000 så låg inkomst att de inte betalar någon direkt skatt alls. Merparten av de inkomsttagarna får

det sämre genom det nya skattesystemet, eftersom de skall betala en höjd moms. Att studiebidraget höjs, att folkpensionärerna får ett högre avdrag och att beräkningen av avdraget för nedsatt skatteförmåga skall bli liberalare förändrar inte mycket i det hänseendet.

Vidare har vi redan nu mer än 700 000 inkomsttagare som får klart konstaterbara direkta skattehöjningar, även om man inte tar någon som helst hänsyn till konsekvenserna av årets prisstegringar. Det avgörande för de enskilda människorna är ju inte skatten i och för sig utan vad familjeförsörjaren eller den ensamstående får kvar att leva på sedan skatten är betald. Och vad som i sista hand är intressant för människorna är ju vederbörandes levnadsstandard.

Kommer finansminister Sträng ihåg alla de glädjeutbrott som förekom, när finansministern förra våren presenterade sina skattelöften? Olika arbetstagare talade då i intervjuer om hur man skulle disponera de av herr Sträng utlovade skattereduceringarna. Man skulle bygga om sitt hus, byta eller köpa bil eller fara till Kanarieöarna eller Mallorca. Det var många lyckliga människor som avtecknade sig mot de sedlar finansministern frikostigt ville stoppa i deras fickor. När dessa människor nu, år 1971, bedömer sin situation och studerar skatttabellerna, kan de mycket lätt konstatera att herr Strängs sedlar verkligen inte räcker till några husreparationer eller några resor — i varje fall inte i den utsträckning som de trodde när de litade på finansministerns ord.

Man måste också ta hänsyn till kommunalskattehöjningarnas konsekvenser i det nya skattesystemet. Kommunalskatterna får ju inte längre dras av i deklARATIONEN till statlig skatt. Den utdebitering som gällde förra året, då skatteomläggningen togs, var 21 kronor. I dag är genomsnittet 22:60. Den höjningen innebär att en 30 000-kronors inkomsttagare får nära 500 kronor mer i skatt, och på 20 000-kronorsnivån är skattehöjningen 240 kronor. Om man tar hänsyn till alla dessa konsekvenser, finner man att över 2 miljoner inkomsttagare redan i år kommer att få mindre över att leva av, när skatten är dragen, än vad de hade 1970. Siffran är naturligtvis osäker, det skall jag gärna medge. Herr Sträng och jag kan tvista om huruvida det är majoriteten eller minoriteten av inkomsttagarna som får mer eller mindre att leva på än de haft tidigare, men den rätta siffran kommer under alla omständigheter att ligga omkring hälften av landets inkomsttagare, inte vid tredjedelsstreck.

Vad vi däremot inte skulle behöva tvista om — men det kommer vi säkerligen att göra ändå — är att redan år 1972 en klar majoritet av landets inkomsttagare kommer att få sina behållna, reella inkomster sänkta. Inflationen, de lönehöjningar som blir resultatet av årets förhandlingar, de skärpta marginalskatterna i genomsnittliga inkomslägen samt kommunalskattehöjningarna borgar för det. Och jag påstår, herr talman, att det nya skattesystemet utgör en väldig skattedammsugare. När systemet varit i kraft fem år har staten tagit in 11 1/2 miljarder kronor mera i skatt än vad staten skulle ha lyckats ta in med det gamla systemet. Och även om regeringen kompenserar kommunerna med bortåt 4 miljarder kronor och vissa förmåner finansieras med de ökade skatteinkomsterna kan det inte bestridas att det nya skattesystemet ger staten en väsentlig inkomstökning i förhållande till det gamla. Och det

Torsdagen den
25 februari 1971

Ang. verkningarna av det nya skattesystemet

gamla systemet var som bekant ingen dålig dammsugare det heller! Hur man än vrider och vänder på denna sak går alltså inte den ekvation ihop i vilken skattesänkningar skulle gynna två tredjedelar av våra inkomstagare.

I en politisk broschyr för några år sedan – en liten vacker trycksak med finansministerns porträtt på första sidan – deklarerade finansministern att brutna vallöften inte är någon tillgång för ett parti och knappast något förtroendekapital för det politiska livet över huvud taget. Jag håller så gärna med finansministern på den punkten.

Det är verkligen inte ett fåtal människor som av sina skattetabletter i dag och av prislapparna i detaljhandels fönster och av sina egna plånböckers innehåll kan konstatera de givna vallöftenas bräcklighet. Konsekvenserna av vallöftena kommer säkert att visa sig i framtiden, det har herr Sträng rätt i!

I den socialdemokratiska pressen har under den senaste tiden återgivits några exempel som trots allt skulle bevisa skattesystemets fördelaktiga konsekvenser för låginkomsttagarna. Jag vill haka på ett sådant fall.

Jag tar en tvåbarnfamilj i Hackås i Jämtland. Mannen tjänar 2 000 kronor i månaden, hustrun saknar förvärvsinkomst. Den kommunala utdebiteringen var år 1970 21 kronor. Familjen hade det året inklusive barnbidrag i disponibel inkomst 18 956 kronor. I år är kommunalskatten i Hackås 24 kronor. Barnbidraget har höjts med 300 kronor. Från december till januari har mervärdeskatt och priser höjts med 10,2 procent. Med de nya skatterna utgör den disponibla inkomsten i år 18 282 kronor. Familjen har alltså i år 674 kronor mindre att leva på än förra året. Vart tog standardförbättringen vägen?

Nästa år, 1972, har säkerligen denna familj fått högre lön. Låt oss anta att löneökningen blir bara 2 000 kronor, dvs. sammanlagt 26 000 kronor. Prisutvecklingen har då med sannolikhet lett till en höjning av kommunalskatterna med 1 krona, dvs. till 25 kronor. Om jag är så vänlig mot finansminister Sträng att jag beräknar prisstegringarna under det här året till bara 5 procent exklusive mervärdeskatt, så kommer familjens disponibla inkomster under detta år att uppgå till 17 966 kronor. Familjen har alltså år 1972 i runt tal 1 000 kronor mindre att leva på än vad den hade år 1970. Vart tog standardförbättringen vägen, herr Sträng?

Jag har i min belysning av den s. k. skattereformen ändå inte tagit upp sådana konsekvenser vid nominella lönehöjningar som reducerade bostadstillägg eller höjda barndaghemsvgifter. Jag har i annat sammanhang påvisat att – om man tar hänsyn till sådana konsekvenser – nominella inkomstökningar kan leda till att marginalskatten blir över 100 procent.

Jag hade hoppats att finansminister Sträng skulle ha varit intresserad av att själv inför alla dem som har utlovats skattesänkningar redovisa en samlad analys av situationen för olika inkomsttagargrupper, och det var därför som jag framställde denna interpellation. Jag kan nu konstatera att finansministern i dag inte är tilltalad av att ens försöka göra ett sådant klarläggande. Jag beklagar det, men jag kan förstå att finansministern känner i varje fall ett visst obehag vid tanken på att behöva erkänna sina egna vallöftens ihållighet.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Mina känslor är väl en sak som jag själv har den största möjligheten att analysera och redovisa, och därför bör kanske herr Bohman vara litet försiktig när han talar om *mina* känslor. Han kommer säkerligen rätt i tillvaron om han inskränker sig till sina egna och avger sina deklARATIONER från de utgångspunkterna.

Jag gav ett kort svar. Även om jag hade en känsla av att herr Bohman gjorde allvarliga försök att kompensera debattens längd genom att hålla ett förhållandevis längre inlägg, tror jag ändå att både herr Bohman och jag bör vara litet försiktiga med de långa inläggen i dag – det kan ju tänkas att herr Bohman blir av med argumenten till nästa vecka, när vi skall hålla den stora finansiella och ekonomiska debatten, där, om jag känner herr Bohman rätt, självfallet skattefrågorna inte är portförbjudna.

Jag skall gärna ge herr Bohman erkännande för ett dialektiskt politiskt bra inlägg från talarstolen alldeles nyss. Jag vill dock inte ge samma erkännande i fråga om den intellektuella objektiviteten i hans beskrivning. Det går nämligen inte att tala om skattepolitiken som om denna vore ett problem i ett alldeles isolerat rum.

Vad var det vi enade oss om för ett år sedan? Jo, om en skattereform med en klar omfördelning till förmån för de lägst avlönade eller grupperna i de lägre inkomstlägena. Mitt förslag på den punkten fick en mycket omfattande accept av riksdagen, även om herr Bohman hade en lång rad invändningar att göra.

Skattereformen var emellertid ett uttryck för riksdagens mening och uppfattning. Jag gjorde mig redan vid det tillfället till tolk för den uppfattningen att jag självfallet måste göra reservationer i avseende på de kommunala skattehöjningarna och landstingsskattehöjningarna. Även om man publikt gärna ger finansministern skulden för detta, måste nog – om man skall vara noggrann – sägas att finansministern härvidlag har ganska små möjligheter att påverka utvecklingen. Men jag har tillräckligt hårt skinn för att också kunna ta denna skuld på mig.

Reservationen för eventuella skattehöjningar gavs således när skatteförslaget lades fram och beslutet togs. Vidare sades ifrån att det här var fråga om en förändring på statsskatten inklusive effekterna av den höjda mervärdeskatten och ingenting annat. Det sades vidare ifrån att de beräkningar som görs skall jämföras med en situation i vilken vi har det gamla skattesystemet oförändrat. Från dessa utgångspunkter sett håller trots herr Bohmans inlägg beräkningarna än i dag. Möjligen skulle man kunna säga att om vi inte genomfört denna skattereform, hade det varit helt oacceptabelt att vara löntagare i de lägre inkomstlägena med den påföljd som då skulle ha inträtt; de kommunala skattehöjningarna skulle rått och onyanserat ha slagit in på hans inkomster. Prisstegringarna – eller inflationen, om man vill använda det ordet – går ju sin väg i alla fall, och jag har så många gånger försökt reda ut och redovisa orsakerna till prisstegringarna under fjolåret, att jag bara skulle göra mig skyldig till upprepningar, om jag på nytt togue upp den debatten.

Man kan bara ta ett enkelt exempel – gärna med utgångspunkt från herr Bohmans interpellation, där han talar om en inkomsttagare med 30 000 kronor i årsinkomst. Om han hade bott här i Stockholm, skulle

Nr 31

Torsdagen den
25 februari 1971

Ang. verkningarna av det nya skattesystemet

han – därest denna balanserade sänkning icke skulle ha kommit på hans statskatt – ha varit i en ganska förtvivlad situation när Stockholms stad på grund av ett borgerligt vanstyre tvingades höja kommunalskatten med 3:50. För denne inkomsttagare blir det en kommunal skattehöjning som ligger mellan 850 och 900 kronor på ett år. Han slipper känna detta nu. Han kan i många fall t. o. m. få en skattesänkning, trots den hårda kommunala utdebiteringen.

Det är detta man måste klara ut och hålla isär när man talar om skattepolitiken. Jag skall inte låta förleda mig att hålla ett långt inlägg – av herr Bohmans inledning fattade jag att han är allergisk mot inlägg från min sida när de har en benägenhet att bli litet utförligare. När man går upp och gruvar sig över att det nya skatteförslaget inneburit den och den påfrestningen för den eller den inkomsttagaren, vore ju alternativet, herr Bohman, att vi skulle ha en motsvarande sämre finanspolitik. Betraktar herr Bohman läget så att vi har en för stark finanspolitik? Det är ju inte jag personligen som tar hand om pengarna. De går in i statskassan och bestrider de utgifter som kammarens ledamöter i allmänhet är tämligen ense om. Skall finanspolitiken sedan också ha en mission att fylla i det ekonomisk-politiska skeendet, vilket den skall ha enligt min mening, är det alldeles uppenbart – om herr Bohman bara försöker tänka tanken till slut och ser skattefrågorna i samband med den ekonomiska politiken – att om det är någon mening med hans klagan och anmärkningar måste det sluta med att han accepterar en sämre finanspolitik med de speciella svårigheter det skulle innebära för kredit-, räntepolitik och mycket annat. Det är den enkla logik som det är litet genant, herr talman, att jag såsom okunnig man måste stå och instruera juristen Bohman om. Det har nämligen sagts mig att den som läser juridik tvingas acceptera ett visst mått av logik, och det skulle inte misspryda herr Bohman när han tar upp den här frågan.

Men, herr talman, rädd för att så att säga diskontera onsdagens debatt nästa vecka skall jag snabbt avsluta detta inlägg. Kammarens ledamöter skall ju ha någonting att lyssna på när herr Bohman och jag råkar i luven på varandra den 3 mars.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Om jag talar om finansministerns känsloliv och finansministern talar om min intellektuella objektivitet, slutledningsförmåga och liknande kan vi väl vara ungefär kvitt tycker jag.

Jag är inte alls allergisk mot finansministerns långa anföranden. Jag tycker de är lärorika, nyttiga och nöjsamma. Vad jag möjligen är allergisk mot är att jag i regel inte har samma möjlighet att synda lika länge som finansministern gör. När man någon gång får göra det kan det därför kännas enbart trevligt.

Jag anser inte att finanspolitiken i och för sig har med debatten att göra. Höga skatter och finanspolitik är inte samma sak. Skattesystemets utformning är *en* fråga, finanspolitik en annan. I begreppet finanspolitik ligger, som herr Sträng mycket väl vet, mycket annat än bara skatter.

Även om jag nu har fört fram samma argument som jag kommer att anföra nästa vecka, tycker jag inte det gör någonting. Goda argument

förlorar inte på att upprepas, det är bara dåliga argument som kan skadas därav.

Jag kan inte godta finansministerns jämförelse med det gamla skattesystemet. Han har väl inte glömt bort alla de år när det dåvarande högerpartiet – det nuvarande moderata samlingspartiet – kritiserade det gamla skattesystemet. Finansminister Sträng och jag har fört åtskilliga debatter om det. Från vår sida har gjorts gällande att det var otidsenligt, orättvist och orimligt och att vi därför måste få ett helt nytt system som stimulerar arbetsamhet och sparsamhet samt tar bättre hänsyn till skatteförmågan än vad det förutvarande gjorde. En jämförelse mellan två dåliga system kan jag därför inte acceptera. Man hade kunnat åstadkomma en bättre konstruktion om man hade haft viljan, herr finansminister.

Den avgörande frågan är – och det är den som har föranlett min interpellation i dag – om människorna genom den s. k. skattereformen kommer att få det bättre eller sämre än tidigare? Kommer de att få *mera* pengar över eller får de *mindre* pengar över? Vad jag har tyckt mig kunna bevisa är att ungefär hälften av våra inkomstagare redan i år kommer att få mindre pengar över än förra året och att situationen nästa år kommer att ytterligare förvärras. Åren 1973, 1974 och 1975 blir det ännu värre. Det är inte på ett sådant skattesystem, herr finansminister, som de enskilda familjerna och arbetstagarna skall bygga upp sin framtidstro. De skall inte behöva se fram emot en automatiskt pågående skattehöjning som slår igenom på deras ekonomi snabbare än prisstegringar och lönehöjningar. Sådant skapar inte tillförsikt inför framtiden.

Finansministern gör gällande att kommunalskatterna inte har med detta att göra och påstår att han och hans vänner i debatterna gjorde klara reservationer i detta hänseende. Nej, det gjorde ni verkligen inte. Det är möjligt att herr Sträng gjorde någon undanskymd reservation, men i stort sett gick man ut och talade om för hela svenska folket, att de skulle få det *bättre* i år än förra året. Reservationer gjordes inte i tillräcklig utsträckning. Man talade om en *total* skattesänkning. När de enskilda medborgarna noterar vad som blir kvar när skatten fråndragits gör de ingen skillnad mellan kommunalskatt och statlig skatt, det vet finansministern. Skatt som skatt – pengarna åker in i dammsugaren.

I de annonser som förekom i den socialdemokratiska pressen efter valet fanns följande passus återgiven – jag tror dock inte att finansministern själv kan ha haft tid att formulera annonsen, men det måste väl vara folk som står honom och hans parti nära som gjort det. Där heter det:

”Socialdemokraterna sade i valrörelsen: Två tredjedelar av skattebetalarna tjänar på skattereformen. Det gäller fortfarande.” Detta var alltså *efter* valet. ”Från den 1 januari har skatten dock höjts i de flesta landsting och kommuner, t. ex. i Sundsvall. Hade inte den statliga skattereformen genomförts förra året hade dessa höjningar slagit hårt mot just låginkomstagarna. Nu blir det ändå skattesänkningar för dem.”

Annonsen hade varit ärligare om den slutat med följande konstaterande: ”Nu blir det ändå standardsänkning.” Men det stod inte i annonsen. Man räknade alltså in kommunalskatterna och gjorde gällande att det ändå skulle bli skattesänkningar. Jag har när jag räknar in kommunalskatten kommit fram till att de påstådda två tredjedelarna som

skulle få sänkta skatter blir bara ungefär hälften redan första året.

Men det allvarligaste är konsekvenserna för vår samhällsekonomi och för freden på arbetsmarknaden. Här kommer de stora sammanhang in som finansministern berörde. Jag påstår att det nuvarande skattesystemet är direkt inflationsdrivande och skapar kompensationskrav, som leder till just den konflikt som i dag skakar det svenska samhället och som regeringen har visat en så påfallande liten förmåga att kunna bemästra.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Det är beklagligt att herr Bohman och jag så ofta blir oense om våra synpunkter i våra respektive inlägg.

Jag vill också säga att jag har svårt för att sätta likhetstecken mellan känsloliv och intellekt, då jag inte tycker att det rör sig om likvärdiga element.

Vad gäller frågan om utformningen av skattepolitiken retirerade herr Bohman i sitt sista inlägg och sade att han egentligen bara velat ha reda på om man skulle kunna ha någon annan utformning av skattepolitiken än den som riksdagen på regeringens förslag accepterade för ett år sedan. Jag kan inte tolka herr Bohmans inlägg på annat sätt.

Man kan ha en annan utformning av systemet, ett nytt skatteutspel i huvudsak upplagt likadant som det vi tagit ett beslut om, dvs. en lättnad i de lägre inkomstklasserna och naturligtvis en skärpning i de högre inkomstklasserna, eftersom det är fråga om en omläggning inom en oförändrad stram finanspolitik. För vår del presenterade vi för ett år sedan hur en sådan omläggning borde göras. Att jag inte återkommer med förslag till en ny omläggning omedelbart är betingat av det enkla skälet att skattepolitiken är en ganska trögrörlig faktor. Man kan inte göra radikala omformningar av systemet år efter år. Det bör gå några år innan en omprövning sker.

Om herr Bohman menar att en omprövning av skattesystemet skulle få den konsekvensen att man så att säga vänder på fjolårets beslut och i stället inriktar sig på ett nytt skattesystem, som ger mera till de välbetalda och drabbar de lägre betalda hårdare, är han naturligtvis i sin fulla rätt att ha den uppfattningen. Men han kan inte gärna uppmana mig att ge mig in på en sådan omkonstruktion av systemet.

Om herr Bohman vidhåller, vilket jag fann att han gjorde i sitt andra inlägg, att han i fråga om finanspolitiken i dagsläget inte gärna kan ropa på lättnader, tror han sig kanske räddad över till fast mark genom att säga att han bara är ute efter en analys och en möjlig omarbetning av hela systemet. En sådan omprövning kan i grova drag endast följa de två vägar jag beskrivit. Det kunde vara intressant – jag får hoppas att herr Bohman har rätt till ytterligare ett inlägg – att få höra om han anser att en eventuell omprövning i sak skulle följa samma riktlinjer som de vi i stor enighet drog upp i fjol eller skulle ha den karaktär som jag beskrivit som innebärande en större vänlighet mot de bättre ställda i samhället.

Herr Bohman är vidare fortfarande mycket kort i tanken – jag säger det därför att det låter bättre än korttänkt, som ju snarare är en oförskämdhet – när han säger att vårt skattesystem som, det erkänner jag villigt, drabbar de högre betalda grupperna också är en av de laddningar

Torsdagen den
25 februari 1971

Ang. verkningarna av det nya skattesystemet

som resulterat i den nuvarande besvärande konflikten med öppna arbetsnedläggelser, strejker och lockouter.

Jag kan försäkra herr Bohman att den andra uppläggnings, som kanske herr Bohman har längst ned i bakfickan – även om han har litet besvärligt att tala klarspråk – och som skulle ha inneburit att man med fjolårets skattesystem speciellt skulle ha månat om de grupper, som nu strejkar, och i stället varit fränare mot de lägre betalda inkomstgrupperna i vårt land, vilket var alternativet, inte skulle ha givit några garantier för en arbetsfred. Det hade varit andra grupper än de i dag aktuella som hade varit i konflikt, men jag har en känsla av att samhället skulle ha varit precis lika besvärat av de öppna konflikterna oavsett om de hade inträffat på en högre eller en lägre nivå – om de hade kommit nedifrån i stället för uppifrån. Det hade kanske varit ännu besvärligare om de hade kommit från den grupp, som hitintills inte talat om några strejker – och som jag hoppas inte heller i fortsättningen skall behöva göra det.

Frågan om standardsänkning – om man nu skall tala om en sådan – kan man lägga åtskilliga principiella synpunkter på. Vi fördelar våra dess bättre ökande resurser – vi kan alltså avläsa en ekonomisk tillväxt – på å ena sidan privata behov, å andra sidan ett kollektivt tillgodoseende av behov hos medborgarna i vårt samhälle.

Jag är medveten om att det senare ledet, dvs. det kollektiva tillgodoseendet av mänskliga behov – det må gälla en stadig förstärkning av folkpensionerna, ett sådant bostadsbyggande eller en sådan sjukvård som vi har i dag osv. – oavsett om det sker på det statliga eller det kommunala området, under 1960-talet utvecklats snabbare än det andra ledet, dvs. i allmänhet den rent privata konsumtionen.

Denna ständigt aktuella och intressanta fördelningsfråga kan man föra långa och som jag hoppas intressanta resonemang om – kanske inte i just den interpellationsdebatt som vi för i dag – men jag vill säga att det beträffande spörsmålet om standardhöjning eller standardsänkning måste vara riktigt att se det hela från båda utgångspunkterna och att inte bara nöja sig med halva problemet, vilket jag tyvärr funnit att herr Bohman haft en benägenhet för i vår debatt i dag, både när det gäller skatten i förening med den ekonomiska politiken och när det gäller standardhöjningen, som herr Bohman uteslutande betraktar med hänsyn till de privata konsumtions- och expansionsmöjligheterna.

Jag har utgått ifrån, herr talman, att det finns något vett och någon mening bakom herr Bohmans initiativ att framställa en interpellation med begäran om den här redovisningen. Motivet måste ju vara att han ogillar det nuvarande skattesystemet, och det har han rättighet till, som jag sagt tidigare.

En passant skulle jag vilja säga att jag fungerar som den sista klagomuren när det gäller svenska folkets ovilja att betala skatter – och den oviljan är, det erkänner jag villigt, ganska utpräglad – och min telefon brukar stå till förfogande i det här avseendet. Under de senaste veckorna har det naturligtvis rätt speciella förhållanden, när deklarationens bekymmer föranlett den enskilde medborgaren att slänga pennan i golvet och ringa upp finansministern, inte bara för att konsultera honom såsom en billig deklarationsbyrå utan även för att få tillfälle att säga sin

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. verkningar-
na av det nya
skattesystemet*

oförgripliga mening om vad han anser om skatternas besvärligheter. Emellertid är det ett förvånansvärt litet antal personer i de lägre inkomstgrupperna som klagar. Det är de andra grupperna som uppvaktar mig. Det kan ha sin naturliga förklaring i att de är mera talföra och skrivkunniga – i det här fallet är det ju fråga om talförheten – och möjligen tar initiativ litet snabbare. På det hela taget har jag fått en känsla av att skattereformen har slagit rätt. Den har inte blivit vad man hade anledning hoppas, beroende på bl. a. landstings- och kommunal-skattehöjningar, men den har ändå slagit rätt. Den är riktigare anpassad i fråga om att förlägga skattens börda på medborgarna. Och att vi behöver den skatten i dag erkänner även herr Bohman.

Men den tanke som ligger bakom herr Bohmans interpellationsinitiativ måste ju vara en strävan att få en ändring till stånd. Den ändringen kan vi inte stå till tjänst med så här året efter en genomgripande reform. Så småningom blir en justering av skatteskalorna aktuell, det vet jag, men det brukar ta tre à fyra år mellan de gånger när regeringen kommer och besvärar riksdagen med dessa reguljära justeringar.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Skall det vara något vett och någon mening med interpellationen, sade finansministern, då måste väl herr Bohman ifrågasätta hela fördelningspolitiken. Nej. Det fanns bara ett motiv, finansminister Sträng, bakom min fråga: Håller de uttalanden som gjordes under valrörelsen förra året? Är det fråga om brutna vallöften eller inte? Får två tredjedelar av svenska folket i år mera pengar över än förra året? Och jag har själv vågat mig på att försöka bevisa att så inte blir fallet och att situationen blir värre de år som vi sedan har framför oss.

Nu föregriper finansministern den debatt som skall äga rum nästa vecka – jag kastar bollen tillbaka till finansministern – och ger sig in på en svepande överblick över hela reformpolitiken, hela det socialpolitiska fältet, och talar om alla de reformer vi har beviljat oss med de skattepengar vars storlek vi nu diskuterar. Det är inte reformpolitiken som jag har tagit upp i min interpellation. Jag har ingenting emot att diskutera även den saken, men det var inte det jag tog upp utan bara den begränsade frågan om hur de löften som frikostigt ströddes ut över valfältet står sig i dag.

Det är bara mindre grupper som klagar, sade finansministern, vid den klagomur som finns i kanslihuset. Trösta sig, finansministern! Det kommer nog att bli flera. Därmed ökar inkomsterna för televerket, och det kan ju alltid vara en tröst i det här sammanhanget. Jag vet inte när de 700 000 LO-medlemmar som under året når upp till en inkomst över 30 000 kronor låter höra av sig, men de kommer att göra det. De kommer alltså då att befinna sig vid den ekonomiska nivå där man får det sämre än tidigare.

Men jag skall ändå ta upp den kastade handsken. Jag tycker jag bör göra det. Vill herr Bohman ha en omprövning av hela skattesystemet? frågar finansministern. Ja, det vill vi. Vi har motionerat om det. Vi tycker att det nuvarande skattesystemet är felaktigt både gentemot den enskilde och gentemot samhälls ekonomin och framtiden.

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. verkningar-
na av det nya
skattesystemet*

Det kan inte bli en sådan omprövning varje år! Ja, det vet jag. Det tar tid, och därför har vi begärt en utredning. Vi har varit konsekventa. Vi intog den ståndpunkten redan förra året. I det hänseendet bröt moderata samlingspartiet sig ut. Vi ansåg att det nya skattesystemet var felaktigt, och tiden kommer att visa att vi hade rätt. Det är jag alldeles övertygad om, även om jag vet att man inte vinner så mycket politiskt på att kunna efteråt tala om att man hade rätt. Det behöver inte vara så att ett nytt skattesystem förutsätter att man tar mera av den *ena* gruppen och ger mera åt den *andra*. Skatter behöver inte byggas upp på det sättet. Den statiska syn på skatterna som finansministern i alla sammanhang redovisat har jag alltid vänt mig emot.

Jag vill inte påstå att allmänna skatteberedningens förslag var bra, men det pekade i alla fall i något så när rätt riktning. Och förslaget lyckades samla alla de grupper som var representerade i utredningen. Att sedan några hoppade av lämnar jag därhän. Men där fanns en bred samling. Det byggde inte på att en samhällsgrupp ställdes emot en annan.

Finansministern gör sig skyldig till någon sorts kvantitetsbedömning då han ställer ungefär följande fråga: Vilket är bäst, om 700 000 som har det bättre ställt bråkar eller om ett par hundra tusen som har det sämre ställt bråkar? Finansministern förutsätter alltså att varje skattesystem, varje skattereform som lämnar kanslihuset — i varje fall så länge det sitter en socialdemokratisk regering — skall leda till att folket skiktas i olika grupper, att det skapar motsättningar dem emellan. Jag menar att så inte behöver vara fallet om skattesystemet syftar till att stimulera människorna till nya insatser och bygger på framtiden och inte tar mer och mer av folk ju mer de arbetar, och ju mer priserna stiger. Det är inte på det sättet man bör bygga upp landets välstånd. Har man min utgångspunkt för en skattereform, skall man inte behöva räkna med att grupp ställs mot grupp utan kunna åstadkomma en samförstånds lösning.

Den av mig ställda frågan som föranlett vår långa debatt kvarstår alltså fortfarande obesvarad. Jag upprepar därför: Är det inte riktigt som jag säger, finansministern, att ungefär hälften av svenska folket i år kommer att få mindre pengar att leva på än vad de hade förra året, mindre kvar av reell köpkraft än vad de hade förra året? Är inte det riktigt?

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag har ett minne av, herr talman, att jag gav svaret i mitt första inlägg. Med de förutsättningar och de reservationer som låg till grund när skatteförslaget lades på riksdagens bord håller beräkningarna, men om man höjer sin lön med några tusenlappar, blir skatten i pengar också högre. Om primär- och sekundärkommunerna höjer skatten blir effekten av riksdagsbeslutet inte vad den i annat fall skulle ha blivit. Därför måste man hela tiden — i varje fall hos herr Bohman — inpränta att sifferberäkningarna håller enligt det nya systemet i jämförelse med vad de skulle ha gett till resultat om det gamla systemet skulle ha gällt även under 1971. Det avgörande är ju ändå att vi har tagit in 4,5 miljarder kronor bara på mervärdeskatten. Och alla dessa pengar har gått tillbaka till svenska folket till sista kronan dels i kompensation till kommunerna för det skatteunderlag som de tappar när vi höjer det skattefria

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. verkningarna-
av det nya
skattesystemet*

bottenbeloppet från 2 250 till 4 500 kronor, dels i form av förstärkningar av barnbidrag och bidragsförskott och dels i form av skattesänkning för de lägre inkomsttagargrupperna. Bara den kompensation som av dessa pengar går till kommunerna för att de inte utöver vidtagna utdebiteringar skulle behöva kompensera sig för det skattebortfall som följer av det höjda ortsavdraget är i runt tal 1 000 miljoner kronor.

Sedan frågar herr Bohman: har inte svenska folket det sämre i dag än för något år sedan? Det bestrider jag. Det svenska folket har det inte sämre om man ser det över hela linjen. Dessutom bör den redovisningen kanske göras när de litet komplicerade avtalsrörelserna är slutförda. Just nu, i februari månad, lever vi ju i ett interregnum där fjolårets löner gäller men där prisläget, bl. a. med hänsyn till den höjda mervärdeskatten, är högre. Den avvägningen blir litet annorlunda när lönerörelsen är avslarad. Jag har tillåtit mig att i finansplanen, som herr Bohman känner till, utgå från att svenska folket skall höja sina inkomster nominellt med 9 procent och reellt med mellan 1 och 2 procent – jag har varit försiktig i mitt antagande. Svenska folket höjde sina inkomster även under fjolåret. Det är fel att sprida den uppfattningen att vi som individer blir fattigare år från år. Det blir vi inte, men om herr Bohman mycket energiskt hävdar det kommer naturligtvis åtskilliga, åtminstone i herr Bohmans närmaste omgivning, att blint och odelat tro på dessa uttalanden.

Herr Bohman talade sedan om den statistiska synen. Det är någonting som herr Bohman har tagit i arv från sina tre föregångare som partiledare, och jag har haft nöjet att diskutera den statistiska synen med dem alla. Eftersom jag har litet svårt att hitta på nya argument på den punkten är det med stort intresse som jag avvaktar herr Bohmans kommande uppträdanden för att se om han har något nytt att ge i förhållande till herr Hjalmarson, herr Heckscher och herr Holmberg, som alla på denna punkt var stöpta i samma form. Har herr Bohman ingenting nytt att ge, är det naturligtvis bekvämt för mig, ty då behöver jag inte tänka ut något svar. Det finns i standard, och det blir likadant varje gång.

Men, herr talman, vi har kanske redan hållit på för länge med denna debatt, och jag skall inte utveckla den så utomordentligt intressanta frågan.

Herr BOHMAN (m):

Herr talman! Jag tackar för det sista – eller skall jag kanske säga det senaste, för man kan ju aldrig vara riktigt säker – inlägget av finansministern. Om man skalar bort alla de vackra orden återstår egentligen som själva kärnan en bekräftelse på mitt påstående att ungefär hälften av svenska folket i år kommer att få mindre kvar att leva på då skatten är betald än de hade förra året. Det var den frågan som jag ställde och det är det debatten skall gälla. Desto större skäl hade det varit för finansministern att försöka ge den redovisning som jag efterlyste i min interpellation.

Sedan vill jag säga till finansministern, att så stark övertygelsekraft besitter jag inte, hurudant mitt intellekt än må vara beskaffat, att jag kan övertyga människor som har det bra om att de i själva verket har det dåligt. Jag tror att svenska folket kan räkna sedlar. Jag kan inte påverka

det slutresultat som de kommer till när de går igenom sina plånböcker.

Om jag har tagit i arv goda argument från mina företrädare gör det, som jag sade förut, inte min argumentation sämre. Jag tycker måhända att finansministern någon gång, efter alla dessa års debatter, inte skulle behöva svara på exakt samma sätt och att man någon gång skulle kunna påverka finansminister Gunnar Sträng att bedöma skattefrågorna mer dynamiskt och mindre statistiskt.

Herr finansministern STRÄNG:

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att besvara ytterligare, men det är fel när herr Bohman säger att hälften av svenska folket har fått det sämre. Skall vi inte först avvakta vad den hälft som representeras av löntagare kommer att uppnå i de pågående diskussionerna? Jag ställer självfallet inte ut några löften, men att det skulle bli plus minus noll i förhållande till lönerna under 1970 tror varken herr Bohman eller jag på. Dessutom finns det 1 300 000 folkpensionärer, som bevisligen kommer att få det bättre under 1971 än under 1970. Om jag sedan sätter in i bilden den utbyggnad som sker på den kollektiva sidan, så blir herr Bohmans beräkningar ensidiga och korthugna. De är faktiskt inte representativa för utvecklingen.

Herr talman! Det kan ju vara beklagligt för herr Bohman att jag envisas att ha samma uppfattning om den "dynamiska" skattepolitiken, som moderata samlingspartiet – och tidigare högerpartiet – så många gånger har lovprisat. Den bygger ju i allmänhet på ett önsketänkande, ett resonemang som inte har kontakt med verkligheten och som egentligen förutsätter att svenska folket för närvarande inte arbetar och sliter ungefär så mycket som det orkar med. Varför hela denna debatt om att vi håller på att stressa ihjäl oss, om en annan skattepolitik skulle öppna möjligheter till nya arbetsinsatser vid sidan om dem som vi redan presterar, arbetsinsatser som i sin tur skulle ge så mycket mer i fråga om ekonomisk tillväxt?

Det där, herr talman, är med förlov sagt ett önsketänkande – om jag vill vara vänlig. Och eftersom jag tycker att herr Bohman bättrar sig för varje inlägg kanske jag skall sluta med att vara vänlig.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 11 Ang. omlokalisering till Örebro av yrkesskola för urmakare och optiker

Herr utbildningsministern CARLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Anderssons* i Örebro (fp) den 19 januari framställda interpellation, nr 24, och anförde:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat mig om jag är villig att medverka till att Sveriges Urmakare- och optikerförbunds yrkesskola omlokaliseras till Örebro.

Till förbundets utbildningsverksamhet – som nu är förlagd till Borensberg i Motala kommun – utgår statsbidrag som för närvarande

Nr 31

Torsdagen den
25 februari 1971

*Ang. omlokali-
sering till Örebro
av yrkesskola
för urmakare
och optiker*

Torsdagen den
25 februari 1971

Ang. omlokalisering till Örebro av yrkesskola för urmakare och optiker

motsvarar kostnaderna för löner till rektor och lärare jämte 8 000 kronor per klass till särskilda kostnader och halva kostnaden för anskaffande av första uppsättningen stadigvarande undervisningsmaterial. Urmakar- och optikerutbildning bedrivs även på andra orter inom landet.

Inom skolöverstyrelsen har frågan om lokaliseringen av urmakar- och optikerutbildningen inom det kommunala gymnasiala skolväsendet utretts. En samordning med planeringen för gymnasieskolan har därvid befunnits lämplig. Enligt vad jag erfarit har mycket delade meningar om lokaliseringen funnits mellan berörda myndigheter och organisationer. Skolöverstyrelsen har att besluta om förläggning av linjer och specialkurser inom gymnasieskolan.

Enligt vad jag inhämtat har skolöverstyrelsen kommit till slutsatsen att nuvarande urmakar- och optikerutbildning i Borensberg av främst resursskäl bör fortsätta tills vidare. Överstyrelsen avser att, när avtal om huvudmannaskapet träffats mellan Motala kommun och nuvarande huvudman, förlägga specialkurser för urmakare och optiker till denna kommuns gymnasieskola.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag tackar herr utbildningsministern för svaret på min interpellation. I första hand var jag väl ute efter att få inte ett beslut om att skolan skulle förläggas till Örebro utan ett beslut över huvud taget. Det råder inget tvivel om att det har gått snabbt att få ett svar av statsrådet: Jag hade t. o. m. kunnat få det tidigare, men jag hade inte tid att ta emot det förra veckan.

Jag vill i alla fall inte underlåta att peka på ett par omständigheter som hänger samman med beslutet om förändring av huvudmannaskapet. När jag lämnade in min interpellation den 19 januari hade skolöverstyrelsen legat på detta ärende från början av oktober 1969, alltså drygt ett och ett kvarts år, men trots täta påstötningar både från Sveriges Urmakare- och optikerförbund och från Örebro kommun inte förmått fatta beslut. Men därefter gick det som sagt snabbare. Sedan jag tagit upp frågan här i riksdagen kom genom statsrådets – förmodar jag – påverkan beslutet efter tio dagar. Då finns det onekligen plats för reflexioner.

Skolöverstyrelsen har nu, genom sin senfärdighet, hållit såväl Urmakare- och optikerförbundet som Örebro kommun och övriga parter i en påfrestande ovisshet – såvitt jag kan bedöma helt i onödan. Genom detta dröjsmål med avgörandet har man försvårat genomförandet av det nu äntligen fattade beslutet. Det är trots allt en hel del invecklade förhållanden när man skall överlåta ett huvudmannaskap. När beslutet nu innebär att Motala kommun skall bli huvudman, har man fem månader på sig för att klara upp hela detta frågekomplex, bl. a. vad gäller anställningar. Man kan ifrågasätta, herr statsråd, om det är rimligt att en statlig myndighet skall behöva ha så lång tid på sig som femton månader för att avgöra ett sådant här – såvitt jag kan förstå tämligen enkelt – ärende. Det rimmar också illa med vad som anförts i yrkesutbildningsberedningens betänkande och kungörelsen av den 14 maj 1970 rörande vikten av samverkan mellan skolmyndigheter och näringsliv.

Här har nu alltså ett yrkesförbund gjort en utredning. Man har

beslutat att man skall försöka omlokalisera sin yrkesskola, och man har begärt skolans överflyttande till annan huvudman, nämligen Örebro kommun. Varför ville man då flytta dit? Enligt utredningen ansåg sig inte förbundet ha möjligheter att med de ekonomiska resurser som stod till förfogande klara en förbättrad utbildning. Den nuvarande utbildningen anser förbundet inte svara mot de krav som bör ställas på en yrkesman i denna bransch. Elektroniken och urtekniken har gått framåt så mycket att man vill ha en bättre utbildning. Någon vidgad utbildning som svarar mot kraven kunde inte förbundet klara. Därför tog man kontakt med ett flertal kommuner i Mellansverige angående huvudmannaskapet för skolan, och man fastnade för Örebro kommun, som kunde ställa lokaler och lärarkrafter till förfogande. Sveriges Urmakare- och optikerförbund och Örebro kommun var alltså ense om lämpligheten av denna förflyttning. Men av svaret framgår att skolan av resursskäl skall ligga kvar i Borensberg. Det har jag litet svårt att förstå, eftersom jag förmodar att man kan ställa samma resurser till förfogande i Örebro kommun.

Ang. omlokalisering till Örebro av yrkesskola för urmakare och optiker

Jag kan inte finna, herr statsråd, att frågans behandling står i samklang med alla uttalanden om samverkan mellan myndigheter och näringsliv, och jag har svårt att inse att femton månader är en rimlig tid för att handlägga ett dylikt ärende.

Nu får jag hoppas att överläggningarna mellan Sveriges Urmakare- och optikerförbund och Motala kommun skall kunna ske så snabbt att det går att genomföra ett övertagande på ett rimligt sätt till den 1 juli 1971. Om så icke sker, får jag be statsrådet medverka till att de skadeverkningar som eventuellt kan inträffa genom denna senfärdiga behandling undanröjes.

Herr utbildningsministern CARLSSON:

Herr talman! Självfallet är det önskvärt att frågor av det här slaget kan avgöras så snabbt som möjligt. Jag förmodar att skälet till att det denna gång tagit så pass lång tid är att man velat fatta beslutet i samband med den övergång till den nya gymnasieskolan som är aktuell från den 1 juli. Det har i detta fall också varit fråga om en kommunalisering av en verksamhet som tidigare bedrivits av en annan huvudman.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det var just av de skälen som Sveriges Urmakare- och optikerförbund så tidigt gjorde sin utredning och ingav sin framställning. Med tanke på integreringen av yrkesskolan i den gymnasiala skolan ville man vara ute i god tid — man ville att den huvudman som skulle överta skolan skulle få möjlighet att på ett riktigt sätt genomföra den omläggning som behövdes.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 12 Föredrogs och hänvisades Kungl. Maj:ts proposition nr 15 till näringsutskottet.

§ 13 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna nr 60 och 61.

§ 14 Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades att följande enkla frågor denna dag framstälts, nämligen av

Nr 86 Herr *Måbrink* (vpk) till herr socialministern om förbud mot användning av hormoslyr:

Anser statsrådet framkomna misstankar och iakttagelser om skadeverkningar på människor och djur av fenoxisyrpreparatens (hormoslyr) användning utgöra anledning för ett totalförbud intill dess att betryggande klarlägganden om medlets egenskaper blivit gjorda? Om svaret blir ja, är statsrådet beredd att ta något initiativ i sådant syfte?

Nr 87 Herr *Hugosson* (s) till herr industriministern angående personalinformationen vid förhandlingar om driftsinskränkning eller omlokalisering:

Vill statsrådet medverka till att de företag vilka Statsföretag AB eller regeringen har förhandlingar med angående omlokalisering eller inskränkning av driften i fortsättningen ger berörd personal information under pågående förhandlingar?

Nr 88 Herr *Mossberg* (s) till herr inrikesministern om användning av vissa yrkesskolor för utbildning av invandrare:

Anser statsrådet det möjligt att, för utbildning av invandrare, använda de yrkesskolor som på grund av gymnasieskolans införande kan komma att avecklas av landstingskommunerna?

Nr 89 Herr *Johansson* i Holmgården (c) till herr försvarsministern angående samordning av provningsverksamhet i fråga om försvarsmateriel:

Är statsrådet beredd medverka till att den av försvarets materielanskaffningsutredning (UMA) föreslagna (Fö 1970:12) samordningen av provningsverksamheten sker, i enlighet med vad försvarets rationaliseringsinstitut föreslår i sitt remissyttrande över UMA:s betänkande, så att provningsanstalten i Karlsborg flyttas och sammanslås med provningsanstalten i Vidsel?

Nr 90 Herr *Svensson* i Malmö (vpk) till herr socialministern angående tillämpningen av arbetarskyddslagen:

Föreligger enligt statsrådets mening tillfredsställande garantier för Arbetarskyddslagens åttlydnad och fungerar yrkesinspektionen som en reell kontrollmekanism härför?

Nr 91 Herr *Nordgren* (m) till herr finansministern angående uppskov med betalning av skatt på grund av arbetskonflikt:

Avser herr statsrådet att medverka till att innevarande års första

uppbördstermin, den 6–13 mars, med anledning av arbetsmarknads-
konflikten inom beslutande myndigheter förlängs i sådan utsträckning
att prövningsnämnderna hinner färdigbehandla inkomna besvärären-
den?

Nr 31

Torsdagen den
25 februari 1971

Nr 92 Herr *Elmstedt* (c) till herr utbildningsministern om åtgärder för
att förhindra vissa verkningar av lockouten inom skolväsendet:

Avser statsrådet att vidtaga åtgärder för att förhindra de negativa
verkningar som lockouten inom skolväsendet kan befaras få på
betygsättningen och därigenom på fortsatta studier?

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.36.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert